

**MARATON
MUZICAL
LA B'ESTIVAL**

Cit de bestial a fost B'estivalul știe numai cine a luat parte la toate. Ne vedem după Sziget și Plai!

UN REPORTAJ DE MANU BABESCU ÎN » PAGINILE 6-7

PRIMUL MAGAZIN CULTURAL DIN ROMÂNIA » APARE SÎMBĂTA » EDIȚIA DE OLTENIA » WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO

Suplimentul DE CULTURĂ

NR. 60 (135) » 7 - 13 iulie 2007 » Supliment săptămînal gratuit realizat de Editura Polirom și „Gazeta de Sud” » supliment@polirom.ro

SUPLIMENTUL DE CARTE

șerban foarte ion barbu
UN MIRE FĂRĂ CĂPĂȚII

DETALII ÎN » PAGINA 7

INTERVIU CU ISTORICUL VASILE DOCEA, „DESCOPERITORUL” JURNALULUI LUI CAROL I:

„Românii au văzut la Carol I tocmai ceea ce le lipsea lor”

Și-ai să mă-mpuști în zori

Mihaela Michailov

Nisip și un cort. Mare. Votcă și-o groapă. Un puști vrea să fie omorît de unul dintre prietenii lui pentru că sinuciderea i-ar face să se simtă vinovați pe părinți. Moartea e ridicată la plasa ajutorului amicilor, care nu trebuie decît să apese pe trăgaci. *With a little help from my friends*. Regia: Radu Apostol. Naționalul ieșean.

ÎN » PAGINA 5

Legile române blochează exportul de cultură

R. Chiruță

Statul român este principalul obstacol pentru exportul de cultură. Este una dintre concluziile generale desprinse în urma dezbaterii organizate joi, 28 iunie, la sediul Grupului pentru Dialog Social.

ÎN » PAGINA 3

Vasile Docea (stînga) a participat la Palatul Elisabeta la lansarea primului volum al jurnalului regelui Carol I, alături de familia regală

FOTO: Lucian Muntean

„Este interesant cum un personaj care a trăit acum un secol a devenit în zilele noastre un fel de vedetă mediatică. Și mai interesant însă este să constați că cel care a devenit acum un fel de simbol național pentru români avea foarte puține caracteristici compatibile cu cele ale românilor: era foarte punctual într-un mediu în care a întîrzia era nu doar scuzabil, ci de-a dreptul

normal; era riguros și precis într-o țară a aproximărilor; era de o corectitudine morală exemplară într-o societate mai mult decît tolerantă, în care «a călca pe-alături» era socotit un lucru obișnuit.” – Vasile Docea

UN INTERVIU REALIZAT DE RALUCA PUȘCAȘU
ÎN » PAGINILE 8-9

PE SCURT

Academie de teatru itinerantă cu Andrei Șerban

Regizorul Andrei Șerban susține, pînă pe 9 iulie, la Plopi (în județul Cluj), atelierul-pilot din cadrul proiectului „Academie de teatru itinerantă”. Proiectul a adus împreună un grup de tineri actori care lucrează în format de laborator sub îndrumarea lui Andrei Șerban, în cadrul unor sesiuni anuale organizate în locații diferite din țară și din străinătate.

„Stimularea experimentului și a cercetării artistice, precum și conectarea la tipuri diferite de contexte artistice și de culturi teatrale reprezintă scopul realizării acestei academii itinerante”, afirmă organizatorul. Atelierul se desfășoară într-un spațiu ce aparține Fundației Ars Pedagogica din Cluj, actorii participanți provenind de la teatre din București, Cluj, Sibiu, Timișoara, Tirgu-Mureș și Tîrgoviște. Proiectul beneficiază de sprijinul financiar al Administrației Fondului Cultural Național și al Institutului Cultural Român.

Încremenit într-un unic proiect

L-am urmărit cu maximă atenție pe președintele Traian Băsescu în discuția de marți, 3 iulie, de la Realitatea TV, avîndu-l drept conlocutori pe Robert Turcescu și pe Emil Hurezeanu. Nu mă așteptam la vreo revelație politică, eram doar curios dacă președintele va mai rata încă un prilej de a arăta că intenționează să se despartă, măcar la nivelul imaginii publice, de vechiul Traian Băsescu. De acel Traian Băsescu mereu conflictual, mereu în căutare de țapi ispășitori, mereu acuzator. Firește, l-a ratat. Cu asupra de măsură.

Urmărindu-l pe președintele nostru, al tuturor românilor, n-am putut să nu remarc, din nou, nu adversitatea politică, ci ura pe care o vedește față de cei 322 de parlamentari deveniți clișeu prezidențial, dar, mai grav, n-am putut să nu remarc faptul că domnia sa gîndește, fără urmă de echivoc, în termeni de bine și rău, unde binele îl reprezintă cei care îl susțin, iar răul – absolut toți cei care i se împotrivesc. Spuneam „mai grav” întrucît Traian Băsescu a lăsat să se înțeleagă de mai multe ori pe parcursul discuției că poporul român, în numele căruia poartă stindardul unei lupte greu de înțeles, e format în opinia domniei sale din exact cei 75% care au votat NU la referendumul din mai. 75% din 46%. Procent pe care președintele nu numai că îl folosește pentru a-i disprețui public pe toți cei ce nu-l adulează, dar pe care-l investește cu semnificații mult ieșite din normalul lucrurilor: „voința supremă a poporului”, „majoritate zdrobitoare”, „poporul român i-a umilit pe contestatarii mei” ș.a.m.d.

CIRCUL NOSTRU VĂ PREZINTĂ:

Lucian Dan TEODOROVICI

Pornind de la acest nou instrument pe care îl are, fără a observa că referendumul n-a reprezentat o opțiune electorală tipică a românilor, căci n-a fost vorba de un vot dat președintelui, ci de o împotrivire la demiterea lui, Băsescu s-a lansat, nu de puține ori, în tiradele devenite deja clasice împotriva guvernului și împotriva primului-ministru. Dovăzind astfel că a rămas fidel singurului proiect politic concret pe care l-a avut de la instalarea în funcție: eliminarea din viața politică a lui Călin Popescu-Tăriceanu și, pe cît posibil, a Partidului Național Liberal. La care se adaugă o ură

de tip nou: cea împotriva presei, pe care președintele României nici măcar nu s-a mai străduit s-o ascundă în vreun fel.

Pe parcursul întregii conversații televizate, l-am redescoperit pe Traian Băsescu ca fiind principalul lider al opoziției din România și totodată principalul ei jucător electoral (n-a ezitat, de exemplu, să se joace din nou cu Constituția, declarînd rituos că are nevoie de un guvern PD+PLD și, firește, de un premier născut din această alianță politică, fiind astfel departe de imaginea președintelui independent politic pe care o impune legea fundamentală). Astfel încît nici nu vreau să-mi imaginez cum se va comporta domnia sa în momentul în care se vor apropia alegerile – atît cele pentru europene, cît și cele pentru parlamentul autohton.

Dincolo însă de aceste observații care nu fac decît să-l confirme pe acel Traian Băsescu pe care-l cunoșteam, a fost ceva care m-a surprins totuși. Anume discursul său, mai ales atunci cînd era vorba despre actualul premier, despre actualii miniștri, despre acțiuni ale guvernului și despre ziaristii care, „în proporție de 80-90%”, taie frunze la ciini, nefăcînd nimic pentru țară. Și nu m-a surprins neapărat prin plasticitatea lui, întrucît deja îl știam cu toții pe președinte capabil de uzul public al unor cuvinte pe care televiziunile trebuie să le redea apoi cu bu-

lină sau chiar cu beep-uri intercalate în fraze. De data asta, Traian Băsescu chiar s-a abținut de la replici colorate. Însă nu s-a abținut de la o atitudine bășcăloasă, de superioritate extremă, de la un dispreț necamuflat într-un minimum de diplomatie politică. Am avut senzația că privesc un om care, la o șuetă, își expune părerile nefiltrate despre orice apucă – iar uneori părerile sale personale sînt susținute de argumente atît de subțiri, ba chiar atît de lipsite de logică, încît numai faptul că omul respectiv deține o funcție importantă îi face pe conlocutori să nu izbucnească în ris.

Lar această imagine m-a făcut să-mi aduc aminte de un articol din pagina alăturată, semnat de Radu Pavel Gheo („Suplimentul de cultură”, nr. 130, 02-08 iunie 2007). Colegul meu scria atunci despre un interviu radiofonic recent al fostului președinte Emil Constantinescu, concluzionînd: „Emisiunea a durat o oră, timp în care... am hohotit de ris pînă la explozie. Ar fi trebuit să ne îngrozim. Omul acela a stat patru ani în fruntea României! A fost singurul președinte pe care l-am simțit ca fiind al nostru... Oare atît de penibili pot să fie intelectualii?”. Nu știu cît de penibili pot fi intelectualii. Însă, după ce am urmărit emisiunea de pe Realitatea TV cu Traian Băsescu, nu am nevoie să aștept plecarea din fruntea statului a actualului președinte pentru a avea o reacție asemănătoare cu a colegului meu. Cu o singură diferență: marți seară n-am prea putut să rîd, recunosc. Deși, ca să mă întorc la articolul lui Radu Pavel Gheo, „rîsul e sănătos, se știe”.

» Traian Băsescu a lăsat să se înțeleagă de mai multe ori pe parcursul discuției că poporul român, în numele căruia poartă stindardul unei lupte greu de înțeles, e format în opinia domniei sale din exact cei 75% care au votat NU la referendumul din mai. 75% din 46%.

CEA MAI MARE EXPOZIȚIE DESPRE COMUNISMUL DIN ROMÂNIA

Stelian Tănase: „O cheiță pentru pușcăriia trecutului”

Cea mai mare expoziție despre comunismul din România, ce a fost inaugurată marți, 3 iulie, la Muzeul Național de Istorie a României, cuprinde piese donate de persoane private, împrumutate, cumpărate din conșnații sau luate din arhive și va putea fi vizitată pînă la sfîrșitul lunii septembrie. Radu Coroamă, director în muzeu, a declarat că această expoziție s-a născut destul de greu, mai precis în 17 ani și jumătate. „Ne-am lovit de

reticențe și probleme. Reticențele au fost legate de faptul că eram prea aproape de evenimente și nu puteam prezenta obiectiv. Probleme au fost lipsa materialelor.” „Pentru perioada comunistă, multe materiale zac prin arhive la care nu avem acces. Arhiva de la Pitești, CNSAS. Iar în timpul perioadei Ceaușescu au fost foarte multe distruse,” a mai explicat Coroamă. Expoziția „Comunismul în România 1945-1989” este structurată

pe opt capitole: sovietizarea României, partidul-stat, represiunea și rezistența, exilul românesc, economia României în timpul regimului comunist, politica externă, cultul personalității lui Nicolae Ceaușescu și Revoluția din 1989. „Este o cheiță pentru pușcăriia trecutului și a comunismului, și, deși este foarte puțin din ceea ce se poate face, s-a făcut”, a spus istoricul Stelian Tănase.

„Suplimentul de cultură” va publica în ediția de săptămîna viitoare un reportaj de la expoziția „Comunismul în România 1945-1989”.

CIFRA SĂPTĂMÎNII – 90.000

Mai mult de 90.000 de persoane au vizitat Muzeul Național Brukenthal în primele șase luni ale anului Capitalei Culturale Europene, o cifră record, cea mai mare din ultimii 20 de ani, potrivit directorului muzeului, Sabin Luca. Din numărul total de vizitatori, peste 60.000 au preferat expozițiile din Palatul Brukenthal, reiese din datele statistice, iar în cele mai aglomerate perioade au fost chiar și 5.000 de vizitatori pe zi. Prin comparație, pe tot parcursul anului 2006 Muzeul Național Brukenthal a fost vizitat de aproximativ 95.000 de oameni.

ȘTIREA SĂPTĂMÎNII

Festivalul Internațional „Sibiu Dans 2007” se va desfășura în cadrul Programului „Sibiu – Capitală Culturală Europeană”, în perioada 17-31 august. Acesta va oferi publicului 19 spectacole de dans contemporan cu peste 50 de dansatori și coreografi din 13 țări. Tema ediției este „Corpul” și, în paralel cu spectacolele de dans, programul cuprinde opt seri de filme, două ateliere de dans și o masă rotundă internațională. Organizatorul principal al festivalului este Fundația Proiect DCM, care are sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor.

SUPLIMENTUL LUI JUP

Exportul de cultură, blocat de legile române

Statul român este principalul obstacol pentru exportul de cultură, iar legislația românească în domeniul achizițiilor publice este extrem de greoaie și generează birocrație, astfel că, de cele mai multe ori, artiștii renunță să mai colaboreze cu instituții publice de cultură din România.

R. Chiruță

În cadrul dezbaterii „Exportul de cultură. Oameni. Instituții. Cadru Legislativ”, desfășurată la Grupul pentru Dialog Social (GDS), Tania Radu, vicepreședintele Institutului Cultural Român (ICR), a explicat că, de exemplu, nu se pot da bani în avans pentru proiecte. „Un artist își face proiectul pe banii lui, apoi vine la noi să își recupereze fondurile. Dar aici e o contradicție: dacă are deja bani, de ce ar mai veni la noi? În plus, unui străin putem să-i dăm 30% din fonduri în avans, numai că acestea rămân blocate în bancă sub forma unei garanții obligatorii. Și-i recuperează abia la sfârșit”, a precizat Tania Radu. Această a mai arătat că ICR nu poate acoperi legal unii străini costurile pentru transportul în România, în schimb îi poate plăti plecarea. „De multe ori, a trebuit să includem banii pentru transport în onorariu, ca subterfugiul la lege. Dar avem cte 50 de proiecte pe săptămână, în străinătate și în țară. E dificil să mai lucrăm așa.”

De altfel, președintele ICR, Horia-Roman Patapievici, a fost mult mai vehement și a anunțat că, dacă nu se schimbă situația, conducerea institutului va demisiona în bloc. „Noi nu mai vrem să ne mai fiolăm. Până acum ne-am acomodat, dar nu e normal. Noi am propus modificarea legii, am făcut aceste propuneri în septembrie, acum este iulie și nu s-a întâmplat nimic. Intrăm în toamnă și

înnebunim iar. Probabil vom demisiona în bloc”, a precizat H.-R. Patapievici.

Printre alte nemulțumiri se numără și faptul că, potrivit legii, un colaborator al institutului nu poate fi plătit cu mai mult de 15 milioane de lei vechi, cât reprezintă cel mai mare salariu din grila ICR. „400 de euro nu înseamnă nimic pentru un artist străin. Iar trebuie să facem gimnastică financiară”, a afirmat Tania Radu, care a precizat că angajații ICR, în loc să se ocupe de probleme culturale, sînt obligați să completeze zeci și zeci de acte. „Legislația este a unui stat represiv, iar toți cei care lucrează cu banul public sînt tratați ca potențiali infractori. De fapt, legea nu protejează de hoți, în schimb îi blochează pe cei onestii”, a menționat și Horia-Roman Patapievici.

Tudorel Urian a admis că există probleme

Toate aceste probleme sînt cu atît mai frustrante cu cît există suficiente fonduri la dispoziția institutului, a precizat Mircea Mihăieș, vicepreședinte al Institutului Cultural Român. „Bani nu mai

» **„Legislația este a unui stat represiv, iar toți cei care lucrează cu banul public sînt tratați ca potențiali infractori. De fapt, legea nu protejează de hoți, în schimb îi blochează pe cei onestii.” – H.-R. Patapievici**

sînt o problemă atît de mare. În 2007, ICR din Varșovia, de exemplu, are alocate pentru programe culturale mai multe fonduri decît are Institutul Polonez pentru București. În anii anteriori, era invers.”

Prezentanții ICR s-au arătat nemulțumiți că nu au fost înștiințați că la Ministerul Culturii și Cultelor a existat un grup de lucru pentru elaborarea unor propuneri de modificări ale legii achizițiilor publice. Motiv pentru care nu cred că actualul normativ se va schimba așa cum trebuie.

Prezent la întîlnire, Tudorel Urian, consilierul personal al ministrului Culturii, a admis că există probleme. „Ar trebui să vă ocupați doar voi (ICR – n.r.) de exportul cultural și ar trebui delimitat clar lucrul acesta. Noi avem 10 milioane RON pentru promovarea culturii în străinătate, dar nu facem decît să administrăm aceste fonduri, să le dăm celor care au proiecte. De aceea, cred că ar trebui să colaborăm mai bine, iar responsabilitățile să fie mai bine delimitate”, a menționat Tudorel Urian.

Dezbaterea de la sediul GDS s-a încheiat fără să se ajungă, totuși, la o concluzie unitară asupra a ceea ce trebuie făcut.

ROMÂNII E DEȘTEPTI

Radu Pavel GHEO

Brînză locală

Într-o țară mică și dezorganizată, dar petrecăreață, numită România, s-a iscat la un moment dat un conflict între guvernul țării și tradiționali breslă a ciobanilor.

Ce s-a întîmplat? România devenise cumva stat membru al Uniunii Europene și se apucase să-și ajusteze legile la cele ale respectivei Uniuni. Țara fiind dezorganizată, cum am spus, treaba mergea greu. Dar mergea. Așa se face că la un moment dat a apărut o reglementare prin care producătorilor particulari li se interzicea să mai umble brambura prin țară în ceea ce se cheamă transhumanță sau să-și mai vîndă brînză, cașul, laptele și alte cele unde și cum vor ei. Așa ziceau legile europene: traseele de circulație a oilor trebuie aprobate și controlate strict, iar ciobanii au dreptul să-și vîndă produsele doar pe piața locală, adică la ei în sat, oraș sau – treacă de la noi – în județ.

Mare scandal. Mare vilvă. S-au lansat discuții, s-au făcut comisii, s-a criticat Uniunea Europeană, uciagașă tradiției ciobănești autohtone. Unii au invocat specificul național al meseriei de cioban („cioban” – cuvînt de origine turcă). Alții au făcut apel la ideile de modernizare și sincronizare cu Occidentul mileniului III. Transhumanța era și ea pusă în discuție – adică gata-gata să fie interzisă, ca nu cumva să ridă Europa de noi.

În cele din urmă, părțile au ajuns la un armistițiu: guvernul le-a dat ciobanilor o păsuire de șase luni, timp în care cei din urmă trebuiau să se asocieze și să-și facă mici întreprinderi de comercializare a lactatelor, conform normelor UE. Ciobanii au ridicat din umeri și s-au pregătit să se conformeze – dar peste șase luni, că doar nu dădeau turcii.

Și, în toiul consensului național, a început să circule un zvon teribil: cică Uniunea Europeană nu ar interzice deloc nici transhumanța, nici comercializarea lactatelor de către producătorii particulari. Ba chiar ar încuraja păstrarea unei astfel de tradiții. Păi, cum? Și de ce s-au mai consumat atîta energie, atîta timp și atîția bani pentru o problemă care nu există? Mister.

Din curiozitate, am făcut unele investigații pe cont propriu, folosind metodele patafizicii, eficiența științată a soluțiilor imaginare, ale cărei baze au fost puse de Alfred Jarry. Am descoperit astfel cum pe unde s-a produs măruntă eroare care a defectat angrenajul statului. Se pare că totul a pornit de la

o discuție (sau mai multe) între doi (sau mai mulți) funcționari ai guvernului României, discuție pe care, tot grație patafizicii, am reușit s-o recuperăm parțial. O reproducem aici, dar, din motive lesne de înțeles, nu dezvăluim și identitatea conlocutorilor. Îi vom numi, simplu, Sile și Nicu.

— Zău, Sile, nu-mi spune că nu se poate! Sigur că se poate. Cînd eram noi la guvernare și (pasaj ininteligibil) bunăciunea ia roșcată a ta, eu am putut, nu? Cum o chema?

— (Pasaj inteligibil, dar cenzurat)... că de-atunci nu mai am liniște cu nevastă-mea! Acuma-i secretară la unul mustăcios de la voi.

— Păi, vezi? Dacă nu aveți grijă de cadrele tinere, de viitorul României! (Nicu ride.)

— Du-te-n (pasaj cenzurat, dar nesemnificativ).

— Hai, mă, Sile, c-am glumit! Rezolvă-mă acum cu nepotu-meu și-ți rămîn dator pe cînd venim la putere.

— Dacă mai veniți... (Urmează un alt pasaj ininteligibil.)

— Dar limbi străine știe? Engleza, franceza?

— Învață băiatul. E silitor. Toamna asta s-a înscris la facultate, la Geografie-Engleză. Așa că, vezi și tu...

Restul discuției nu s-a păstrat. De fapt, ca să fim sinceri, patafizica nu ne-a ajutat să aflăm dacă tînărul de viitor a obținut postul și nici ce post. În schimb, am aflat că au mai avut loc cîteva discuții aproape identice, între cu totul alte persoane. Și că în cele din urmă un tînăr sau o tînără de viitor a tradus termenul local marcat prin „piață locală” în loc de „piață națională”, cum ar fi fost logic în context. Asta e toată povestea brînzei locale. Simplă – ca toate lucrurile din România, așa dezorganizată cum e ea.

» **Cică Uniunea Europeană nu ar interzice deloc nici transhumanța, nici comercializarea lactatelor de către producătorii particulari. Ba chiar ar încuraja păstrarea unei astfel de tradiții. Păi, cum? Și de ce s-au mai consumat atîta energie, atîta timp și atîția bani pentru o problemă care nu există?**

LECTORII NU SÎNT PLĂTIȚI

O altă problemă ridicată în cadrul dezbaterii a fost cea a lectorilor români la universitățile din străinătate. „Avem doar 32 de lectori peste hotare, dintre care 9 numai în Franța, însă nici unul în Germania. Plus că nu înțeleg de ce pentru fiecare numire trebuie cîte o Hotărîre de Guvern, procedură extrem de greoaie”, a precizat reprezentantul Ministerului Educației și Cercetării, Nicolaus Kleininger. I s-a spus că statul român nu plătește lectorii din străinătate, ci statul de destinație, iar Germania a refuzat să mai facă acest lucru. Mai mult, cărțile de muncă ale acestora se suspendă în România, pe perioada cît predau în străinătate. „De aceea, profesorii universitari nu mai vor să devină lectori, așa că s-a ajuns să fie trimiși să predea la universități străine profesori de gimnaziu sau liceu”, a explicat Tania Radu.

HÎRTIA DE TURNESOL

Cornel Mihai UNGUREANU

Abstinența în zile de vacanță

„E închis”, m-a avertizat una dintre vânzătoarele de la o veche librărie a orașului, în clipa în care am pășit înăuntru. „Cînd deschideți?”, am zis, privind spre ceas. „Mai târziu”, m-a lămurit.

Am ieșit. Dintr-o fereastră deschisă a unui bloc din centru curgea „I want to sleep with common people / I want to sleep with common people like you” – Pulp, pe un gard, cineva scrisese: „Sărac, caut loc de muncă” (urma un număr de mobil), iar fetița se depărtase, îmbufnată, cu câțiva pași în lateral față de mama ei. „Mi-ai stricat urechea!”, zicea. „Să vezi ce-o să-ți faci poliția! O să te ducă la pușcărie!”, a continuat. Mergeau paralele, în aceeași direcție, pe trotuarul larg. „Urechea ta era stricată! Eu îi spuneam că tu faci prostii, dar ea nu auzea. Am încercat s-o repar!”, se justifica mămică.

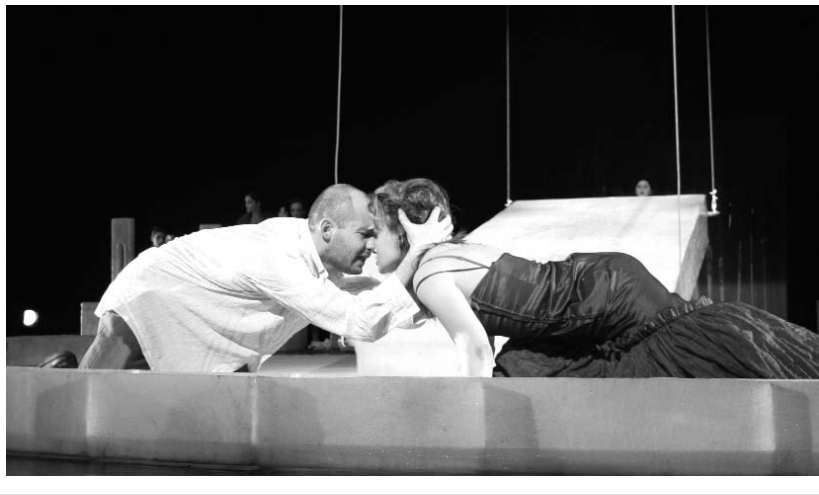
„Sînt de acord să vină poliția, să vedem cine a fost de vină! Poate ar trebui să vorbim și cu tati, să auzim el ce părere are...”. Micuța nu părea deloc încântată de idee: „Decît să vină tati, mai bine mă duc singură la pușcărie”, zicea, în ziua caldă, ca o căisă prea coaptă.

Vacanța îmi sedusese prietenii, tramvaietele treceau precum filmele de artă pe la TVR Cultural (mult mai rar decît s-ar conveni), iar pe străzi se plimbau scriitorii de rînd, fără acces la Neptun (cîțiva dintre ei îmi amintesc bancul cu Neil Armstrong – Buzz Aldrin ar fi la fel de bun – care, pășind pentru prima dată pe lună, vede o pălărie de oltean ivindu-se dintr-un crater, cu stăpîn cu tot. „Cu ce ai ajuns aici?”, îl întreabă americanul, uimit. „Cu lubenițe”). O „pupila” de director de revistă zimbea amabil, cu gura pînă la urechi, unui companion și, pentru că îi auzisem, altădată, scrișnetul, mă gîndeam la sinceritatea aia de Andie MacDowell în *The Object of*

Beauty, cînd încerca, sub puternice influențe bahice, să își convingă soțul soț să contribuie cu bani la o presupusă operație pe creier la care urma să fie supusă mama ei, dar și la cuvintele pe care mi le spusese un prieten, cîndva, ca răspuns la înțrîntarea mea că o femeie mă înșelase: „Ce bine că s-a întîmplat acum! Ce bine că nu te-ai căsătorit cu ea!”.

Că „a înșela” este un verb ce merită atenție, știam și fără să îi văd discutînd, la o bere, pe jurnalist și filosof, prieteni vechi, care tocmai se făcuseră cu ou și cu ouțet în ziare, acum însă păreau în deplină concordie. Îmi luase ceva timp să înțeleg cît de vaste pot fi posibilitățile de manipulare, cît de mișcate imaginile pe care ni le construim despre persoanele publice. Uneori îmi doream să știu dacă, și în ce măsură, în dispozițiile intelectualelor se bat ideile, umorile, interesele lor, ale politicienilor sau ale serviciilor secrete, dacă, și în ce măsură, ni se transmit convingerile unor oameni liberi sau ele sint comandate de dirijori pe care nu îi vedem, nici măcar cu spatele la public, căci ei preferă culisele. (Nicolae Coandă tocmai îmi propusese o temă de emisiune radio:

„Poate fi mîntuit diavolul?” – citea o carte despre asta –, și adăugase hitru: „Dar intelectualul?”). Nu îi invidiam pe cei ce știu mai multe despre firele nevăzute care susțin lumea, nu cred că ei sînt mai împăcați, mai mulțumiți, iar renunțarea la inocență poate că n-a fost cea mai bună opțiune, începînd de la Adam. Nu aveam intenții contonente, știam că nu poți sparge o vitrină cu un ursuleț de pluș (și de ce să o spargi?), dar unii oameni de cultură îmi păreau atît de vulnerabili și îmi ridicau la fileu mingi atît de tentante pentru un atac, încît abia mă puteam apăra.

Medeea se întoarce în Elada

Teatrul Național „Marin Sorescu” din Craiova a fost prezent cu *Medeea*, spectacol pus în scenă de Yiannis Paraskevopoulos, la Festivalul Teatrelor din Europa de Sud-Est, ce se desfășoară la Salonic, în perioada 14

ieunie – 13 iulie 2007. Actorii craioveni au oferit două reprezentații pe scena Teatrului Vassiliko, în 20 și 21 ieunie, fiind îndelung ovaționați de peste 350 de spectatori în prima seară și de aproximativ 600 în cea de a doua.

Cornel Mihai Ungureanu

Companii teatrale din 8 țări – Serbia, Slovenia, Ungaria, Albania, Turcia, Grecia, Cipru și România – participă la a ceașta ediție liminară, consacrată dramei antice, a festivalului organizat de Teatrul Național al Greciei de Nord, într-un oraș fondat de sora lui Alexandru cel Mare și cunoscut pentru festivalul său de film.

Medeea (reprezentată pentru prima dată, fără succes, în anul 431 înainte de Hristos) a fost cea mai jucată piesă în festival, ea fiind oferită publicului nu doar de olteni, ci și de Teatrul de Stat Turc din Ankara, „Atelier 31” în tandem cu Teatrul de Stat din Albania și de Teatrul „Katona Jozsef” din Ungaria.

Colaborarea cu Paraskevopoulos este, în opinia mea, un câștig pentru teatrul din Bănic, *Romeo și Julieta* și *Medeea* pîrîndu-mi a fi cele mai provocatoare și reușite montări realizate la Craiova în ultimii ani. Repertoriul unei instituții teatrale are nevoie la rîstimpuri, de pionieri care să susțină ansamblul, iar regizorul grec piloni a construit. În spectacolul după Euripide, el dozează perfect ingredientele care însoțesc povestea: modernitatea fermecătorului cor al femeilor (fumătoare) din Corint, o bogată simbolistică (rochia roșie a răzbnării, două flori albe care se înfig în pîmînt cînd Medeea își omoară copiii, uriașul leagăn devenit mormînt pentru Iason), mișcarea scenică, limbajul gestual, scenografia (Lia Dogaru completează expresivitatea punerii în scenă cu elemente bine alese, de la scaunele de piatră pînă la calul înarpat de pe care

Medeea îi vorbește lui Iason, în final, cu liniștea post-răzbnare), costumele, lumina, selecția muzicală (Kosmas Efremides – nu credem că îmi va fi greu să îmi imaginez *Medeea* fără *I've Seen It All* – Björk și *You're killing me* – Pavement). Dacă muzica și elementele de recuzită (geamanatul, umbrele, țigările etc.) îmi par prelungiri firești în modernitate, inseratul creștin m-a luat prin surprindere (*Medeea* trăind în milenul al II-lea înainte de Hristos). De la o întrebare a povestitoarei: „Ce e mai bine, să ai sau să nu ai copii? Ce fără copii mai lesne ating fericirea decît născătorii de prunci. Cei fără copii nu vor cunoaște ce e bucuria deplină, în schimb cei cu copii nu vor ști niciodată ce e liniștea” (mi-a amînut dialogul din *Lost in Translation*) se ajunge la: „De ce dă Dumnezeu omului blestemul acesta: moartea copilului său?”, mai greu de acceptat ca extensie a lumii păgîne.

Doa excelente evoluții actoricești intrupează întunecata iubire barbară a Medeei, respectiv drumul spre distrugere al lui Iason (și cînd te gîndești că în *Corinthia* lui Eumelos, Medeea și Iason se despărțeau amabil, iar copiii mureau din întîmplare!).

Cerasela Iosifescu (*Medeea*) calcă – în timp și spațiu, nu și ca mijloace artistice – pe urmele tragedienei Leni Pinthea Homeag, își pune în joc toate resursele teatrale la redă scenic clocotit de ură, mînia, turbarea născute de trădarea soțului. Zvîrcolirea ei e temperată doar de calmul vicleniei răzbnării minuțios calculate, cînd solicită o zi de răgaz, de exemplu („Să cuget încotro să fug”) – de aici a început clipa de răgaz din toate filmele –, sau cînd își cere iertare („De ce

să nu mă întorc din rătăcirea mea? Cugetul mi s-a îmbunătățit. Copii, săruțați-l pe tatăl vostru. Ne-am împăcat”; „Ce-aud mă bucură”, se lasă el păcălit). „Cea mai nenorocită dintre femei” alege singurul drum către inima soțului trădător, comițînd „cel mai cumplit păcat”: își ucide copiii („Numai eu i-am iubit. Nimeni altcineva”), iar Cerasela Iosifescu îi iese de minune personajul, cu acute impresionante și arsură emoțională. (Memorabilă scenă cînd Iason îi întinde un trandafir roșu pe care ea îl ia în dinți, apoi îl scuipă.)

Sorin Leoveanu își dovedește și în acest rol măiestria și talentul, aducînd în scenă un Iason sigur pe el, priceput la vorbe (iscusite și ele, raționale), privind către partea plină a unui pahar pe care, dintr-o altă logică, Medeea („cîteaua pe doua picioare”) îl vede plin cu otravă. De la discursul rezonabil („În Elada te-ai învățat cu legea, cu dreptatea. Ai căpătat renume”) și disponibilitatea de a avea grijă de ea și de copii, Leoveanu îl duce cu brío pe Iason la cucertitoarea scenă finală, cînd nimic nu îi poate opri alunecarea. Cadența, atît de viguroasă la început, nu îi mai iese, iar adăpost își găsește numai sub lespede.

În opinia mea, Leoveanu, Iosifescu și Paraskevopoulos merită, pentru *Medeea*, toate premiile la care nu au fost nominalizați în România de către juriul cu bunăvoință îndreptată în alte părți. În ciuda acestei neglijențe (sau ce-o fi fost), spectacolul duce mai departe (și nu mă gîndesc la Salonic), într-o manieră artistică tulburătoare, un text de referință al umanității.

PUBLICITATE

Și-ai să mă-mpuști în zori

Tobe și-o manea. Sunete trepidante și lălăială. Nisip și un cort. Mare. Votcă și-o groapă. Un puști vrea să fie omorât de unul dintre prietenii lui pentru că sinuciderea i-ar face să se simtă vinovați pe părinți. Moartea e ridicată la plasa ajutorului amicilor, care nu trebuie decât să apese pe trăgaci. Motorul îi rămîne criminalului. Emoția și tensiunea, spectatorilor. Totul e cît se poate de *fair*.

Mihaela Michailov

With a little help from my friends e spectacolul unei nopți călcate pe accelerația simțurilor și dorințelor extreme. Spectacolul revoltei și inocenței unor puști care fug la mare ca să fie liberi de orice constrîngere și să inventeze jocuri „periculoase”, teste pentru capacitatea de risc și provocare, duse pînă la capăt. Povestea tipică a permutărilor erotice adolescentine, homosexualitatea camuflată și explicată, în cele din urmă, cu „background-ul ei istoric”, nonșalanța și frica, virginitatea apăsătoare, pierdută în zori, atracțiile pe muchie, accesele de furie și îmbrățișările dau montării un specific temporal clar circumscris și foarte precis detaliat. Radu Apostol și Bobo de la Fără Zahăr (exceleente remake-urile și muzica originală) au conceput un spectacol-concert live, o orchestrație organică în care feeling-urile și instrumentele au ritmul adolescenței vulcanice, bubuitoare. Alegearea făcută de Apostol – un singur actor (Cosmin Maxim) și restul studenții la actorie – e extrem de potrivită pentru coerența de vîrstă din textul Mariei Manolescu, cu impact puternic în spectacol.

Limbajul e pulsul și sensul lumii puștești

Distanțarea de indentitatea cu care personajele intră în scenă, manipulara convenției – folosite de Maria Manolescu și în *Sado Maso Blues Bar* (montat de Gianina Cărbunariu la Teatrul Foarte Mic) –, insert-urile media, gen Euforia TV, țin de o inteligentă setare pe diferite planuri de joc. Sint, de fapt, mai multe nopți și mai multe jocuri în noaptea unui singur joc. E

noaptea ieșirii lui Miki din joc (dimineața, cel care a tras asul trebuie să-l omoare), noaptea „jocului de-a cuvintele urite” care, în zori, sînt rostite pe bune căci, odată dezvirginarea dusă pînă la capăt, poți îndrăzni să spui dezinhibat și tare „pulă” pentru că știți ce-i aia, noaptea în care te arunci în hit-uri nebune și cînti, rupt de dor, pe o plajă sonorizată de tobe și zgomotul gloanțelor. Apoi e noaptea dezvăluirilor incendiare, pe parcursul căreia cuțitul e înfipt adînc în rana angoasei, rușinii și impulsurilor ținute o vreme sub control. Scena în care Andi îi povestește lui Miki despre inceputurile homosexualității lui, în timp ce se privește și se atîng tot mai intens, e o înclăștare de o tandrețe uluitoare. Sexualitatea și senzualitatea nu cad nici în patetism, nici în derizoriu. Sînt amestecate în doze corespunzătoare pentru a da o acumulare de stări „calde”, contrapunctate de umor.

With a little help from my friends e un spectacol lipsit de vulgaritate, jucat cu un tip de firesc și cu o vitalitate pe care le vezi foarte rar pe scenele din România.

Limbajul e pulsul și, pînă la urmă, sensul unei lumi puștești pe care nu are cum să o edulcoreze sau cosmetizeze. Ar fi penibil să-i auzim pe acești adolescenți vorbind în nisip (scenografia Alinei Herescu punctează exact elementele de care e nevoie: plaja, cortul, felinarul), în timp ce fumează și beau, ca și cum ar comenta cuminte un citat din Calistrat Hogaș. Universul lor e sensibil, tranșant, teribilist, autentic, necenzurat și imposibil de pus la colț. Trăiesc așa cum vorbesc și așa cum simt. Și simt totul la cote maxime căci noaptea lor e o noapte de comă, o noapte în care singura barieră ce i-ar putea

FOTO: CĂTĂLINA ENI

despărți e doar moartea. Însă și moartea intră în topica jocului pe care spectacolul mizează. După ce lui Miki i se presară nisip în cap, se ridică din groapă și trage o cîntare ca și cum e mai viu decît oricînd.

Copilul este o prezență consistentă în spectacolele lui Radu Apostol

*With a little help from my friends e spectacolul atmosferei unei vîrste de grup cu toate incertitudinile, tatonările, sfidările, frustrările și poantele care, oricît de infantile ar părea, își găsesc perfect motivația și locul. Extrem de magnetic și acroșant în spectacol, în ciuda unor lungimi, e tocmai miezul clinic-fragil al adolescenței, economia stilistică a acestei vîrste liminare, cu călcîiul în glume copilărești și virful degetelor în maturizare. Textul Mariei Manolescu reușește să marșeze foarte bine pe ambele piste. Afinitatea tematică a lui Radu Apostol pentru un timp marcat de amprentele copilăriei (în *Acasă* dezvoltă hipersenzitiv inocența și duritatea unor relații dintre copii aflați mereu într-un spațiu subminat de nesiguranță și violență, iar *Woyzeck* începea cu un cor de copii-avortoni) ține de o poetică regizorală urmărită programatic și explorată vizual cu maximă atenție pentru elemente-cheie. În *With a little help from my friends*, Ruxandra apare la un moment dat îmbrăcată în mireasă, cu un copil-păpușă tras de un cordon și rotit în timp ce dansează dement. Viu sau simbolizat, copilul este o prezență consistentă în spectacolele lui Radu Apostol, un pilon de rezistență și vulnerabilitate, care aduce cu el o lume halucinantă, dorită, sfîrșită sau doar neterminată. E un fel de icon temporal fără vîrstă care bîntuie personajele.*

Teatrul Național „Vasile Alecsandri”, Iași, Uzina cu Teatrul *With a little help from my friends* de Maria Manolescu

Regia: Radu Apostol

Scenografia: Alina Herescu

Muzica: Bobo

Cu: Cosmin Maxim, Cosmin Panaite, Vlad Volf, Andreea Boboc, Olimpia Melinte și Corneliu Laur

SALUTĂRI DE LA PETRILA DE ION BARBU

FOTO: VALENTIN DANIEFED

O zi de maraton

B'estival s-a întâmplat în premieră la București timp de trei zile: 29, 30 iunie și 1 iulie. Pe cele trei scene amenajate în aer liber la Romexpo, au concertat în stil maraton 25 de trupe de renume mondial. Cît de bestial a fost B'estivalul, știe numai cine a luat parte la toate. Dar pentru că n-avem în meniu, iată trăirile generale și cronica primei zile.

Manu Babescu

Nu te poți abține. Totul e produs, totul se consumă, totul se vinde. Cedezi și de data asta, perfect conștient că toată rațiunea ta grandioasă valorează zero în fața tentației. Și atunci te supui lucid, cu zimbetul pe buze. Cam asta trecea prin capul gol, miercuri pe la prînz, cînd mă decid să-i dau naibii de bani și să mă pun iar pe drumuri. București, B'estival. Asta după ce nici n-am vrut să mă uit pe lista de invitați, tocmai din principiul de a nu mă lăsa tîrît de instinct. Evident, m-am uitat, iar pentru ziua de vineri aș fi dat o grămadă de chestii ca să fiu acolo: încă o zi de concediu (nu sînt chiar angajatul anului, lesne de înțeles), bilet întreg la IC, trecînd peste teama pe care mi-o provoacă imaginea Bucureștiului canicularo-aglomerat și senzația sublimă de călător solitar. În plus, îmi dau două

palme pentru lipsa de acreditare. Cîrîndu-mă deci cu tot cu bolul de sticlă clădit din căști, cărți și celelalte realități, nu socializez pînă în capitala de peste șapte mări și țări. Oricum, nici nu mi se permite. Locul îmi este ocupat, în alt compartiment mă loveșc de trăiri rasiste și olfactive, iar pe hol ești bizar.

Nu e ușor să începi un festival la ora patru

Mă păstrez deci intactă pentru împlinirea critică cu prima tentativă de festival de acest gen de la noi, luîndu-mă numai după programul valoros calitativ, cantitativ, expensive. Evident, din prima fac comparații cu Sziget Festival-ul unghuresc, deși nu e cazul. Budapest, Bucharest, te mai uiți? Atmosfera industrială de București, zona Romexpo, poate fi însă un avantaj. Se potrivește cu play-list-ul primei serii, impregnat de trupe mari de muzică electronică, trip-hop, bio-electro, groove. Știam exact de ce mă duc: Șuie Paparude, Yonderboi, Morcheeba, Hooverphonic, Orbital și, evident, Faithless. Adică toți Greucenii ăștia, într-un maraton muzical. Inițial, mi se părea cam mult pentru o singură seară (și ca bani, pentru că mi-am luat bilet de întîrziat, cu 80 RON). M-am răzgîndit însă după primul DJ, nu înainte de a experimenta spaima de a fi printre primii și unicii prezenți pe ditamai terenul de beton. Cum ziceam, nu e ușor să începi un festival la ora patru, mai ales cînd pe cap îți stau soarele, foamea și oboseala de pe drum. Cu jetoanele, fiecare în valoare de trei lei, rezolvi însă repede mai orice. Salut

inițiativa: a salvat clipe prețioase și guri însetate. Cu toate acestea, era evident că nimeni nu va participa la warm-up-ul de la patru, cu ceva DJ-i de club mai puțin interesanți. Ca sugestie, data viitoare începeți mai pe seară, cînd e lumea mai relaxată și radiațiile mai molcome. Oricum, pe la cinci se strînge lumea de dragul celor de la Șuie, care nu se dezintă nici acum cu sound-ul și textele lor experimentale. Printre turnătorii de bere ambulănți, asigurați de sponsorii care știu de ce dau banul greu pentru un asemenea eveniment, printre oamenii de pază cu dopuri în urechi și tricouri cu „Fericit să ajut” (slogan puțin exagerat și poate nu îndeajuns de adaptat) și printre împărțitorii de responsabilitate și prezervative, te lași din nou pierdut în senzația care creează dependență. Ce-i frumos și lui Dumnezeu îi place, cum zice bunică-mea. Adică, faină treabă. După Șuie, nu mai am îndoilei legate de prezența mea spontană de B'estival. Plus că imediat urmează Yonderboi, DJ-ul din Ungaria, care mie cel puțin mi-a făcut cutia toracică praf de atîta vibrat la aceeași rezonanță. Îl știu de la Sziget, îl admir în taină. Stilul lui e „Bio-Electro – Nu-School Trip Hop”, iar împreună cu trupa lui de unguiri talentați a rupt gura găștilor de mai puțin inițiate. Respect. Inspirată ideea de a-l aduce la festival. Asta m-a făcut să mă simt un european integrat.

Adică, trecînd peste autobuzele halucinogene de la gară, lipsa facilităților pentru a ajunge la locul faptelor și peste senzația că mai avem mult de săpat pînă la o atitudine general-europeană, B'estival a adus laolaltă oameni care au ceva

în comun, și asta se va concretiza în ceva la un moment dat. Mai bun, zice speranța. Ideea este că cei de la Emag/Entertainment, care nu sînt de ieri, de azi pe piață, au făcut o treabă bunicică. Pentru cît am luat personal parte la festival, adică prima zi, n-am avut mare lucru de obiectat legat de organizare. Poate ideea cu cele două scene puse una lîngă alta nu a fost cea mai inspirată. Am avut des senzația că trebuie efectiv să fug de la una la alta, mai ales că în timp ce cîntau unii, încercau ceilalți sonorizarea, iar asta se auzea. Părea, la un moment dat, un fel de bandă rulantă, de parcă ar fi fost un concurs de interpretare iar noi eram juriul, plus lumina de peste zi care a diminuat mult din intensitatea prestațiilor. Dar pînă la urmă n-a fost așa mare bai (scuze de regionalism și paranteză).

Hooverphonic au fost aproape neinteresanți

Rămăsesem deci la Yonderboi și sound-ul lui teribil, după care au urmat belgienii de la Hooverphonic. Fuga, fuga la scena de lîngă și încercă să le prînz vibrația.

De data asta însă dezamăgire totală. Deși cu un look drăguț, de belgieni aranjați și școlîți, Hooverphonic au fost aproape neinteresanți, mai ales că solista părea că mai are puțin și își pierde complet vocea, complexită de intensitatea cu care performau ceilalți. Una e înregistrarea și alta e live-ul. Păcat. După aceea, pe ecranele din fața scenelor se anunța următoarea trupă: Morcheeba.

Am aruncat Suplimentul de cultură în aer!

SUPLIMENTUL DE CULTURĂ SE ASCULTĂ PE:

www.supliment.polirom.ro/radio.aspx

O emisiune de George Onofrei și Anca Baraboi

muzical la B'estival

Da, frumos, abia am așteptat. Însă, la fel, n-am nici o treabă cu ei, mai ales cînd observ că nu sînt în formația pe care o știam eu, deci fără solista de culoare. În plus, cele două „lovely babes” o dau în bară din prima, cu al lor „Good evening, Budapest!”. Dar nu-i nimic. Sîntem în Europa, iar granițele nu mai contează: „Hello, Ireland!”.

În rezumat, Morcheeba, pe cît mi-au plăcut în varianta de studio, pe atît m-au plictisit în carne și oase. Plus că și TVR-ul a început să transmită din greșeală de pe canalul lor ceva trupă de muzică țigănească pe ecranele care încadrau scenele. Perfect sincron. Asta a fost acum. Poate altă dată. Oricum, profit și bag un toilet-break înainte de ceea ce speram în taină că va fi piatra de căpătii a zilei și principalul motiv pentru care mi-am ascultat dementa și chelutitoarea voce interioară. Faithless, Faithless, Salva Mea, incantam cu mușchii încordați.

Faithless au arătat că le pasă

Mă întorc deci la prima scenă și aștept. În fundal, un mash cu imprimeuri de fețe negre și albe, iar pe podiumul încă gol, instrumente de percuție ca la un concert de muzică contemporană, orga electronică imensă a lui Sister Bliss (inițiatoroa trupeii și una dintre cele mai tari DJ-țe londoneze), plus microfoanele care anunță opt instrumentiști și solisti.

Îmi dau seama că trebuie să urmez acel ceva, iar la intrarea lui Maxi Jazz am știut exact. După ce îi văzusem prima oară la Budapesta, intuim cumva ce avea să urmeze, dar m-au luat în mod clar. Au fost absolut geniali. Cu o prezență scenică extrem de puternică, cu o calitate sonoră excepțională și o interpretare de zile mari, Faithless au arătat că le pasă, că știu de ce cîntă, că au de transmis un mesaj. Semnul păcii repetat de Maxi Jazz pe tot parcursul concertului, ideea că sîntem „One”, că „this is OUR church”, că sunetul va ajunge pînă la Washington pentru oprirea războaielor, mi-au dat senzația că îmi ia foc capul cu folos.

Talantul și respectul pentru cel care te ascultă pot face minuni, iar impresiunea a fost reciprocă. Atît gloata care eram acolo, isterici de plăcere, cît și Maxi Jazz plus trupa, care s-a simțit că au făcut un spectacol din suflet, am fost la unison prin *Insomnia*, *Salva Mea* și *Bombs*, împotriva violenței și a războiului. Au început în forță, au terminat cu biss. Eu cel puțin am fost complet hipnotizat.

Mă gîndeam apoi, într-un moment de luciditate, că nu e nimic umilitor în a te lăsa manevrat de arta cuiva cu care empatizezi, care îți dictează cum să-ți miști mîinile și în ce direcție. Asta atîta timp cît te motivează să faci și tu ceva, și nu să cazi complet în admirație. Dar asta spun acum, după un drum de opt

ore înapoi acasă și trei cărți ingerate. Acolo erau doar senzația, plăcerea, vibrația. Respect au zis, și-au luat instrumentele și au plecat odată cu aparatul meu care și-a dat de emoție duhul.

Dar seara nu s-a terminat pentru că urma DJ Phill Hartmol de la Orbital. Pînă să ies din transa cu Faithless și să mă concentrez pe paharul de apă, am observat că lumea era cam praf pentru încă o reprezentație.

Cu toate acestea, am stat și la prestația DJ-ului londonez pe care îl știam în special de pe coloana sonoră a filmului *Pi*. Prea experimental pentru gusturile post-Faithless, deci nu m-am mai putut concentra.

Înainte să ies, trec pe la Silent Zone unde fiecare cu căștile individuale pe urechi dansează în ritmul propriu. Iau exemplul și îmi continui concertul interior cu căștile pe urechi prin Bucureștiul din noaptea cu taxiuri pline (afacerea săptămîinii pentru aceștia din cauza organizatorilor care nu s-au gîndit la curse speciale), cu tineri atîrnați peste tot și cu senzația de libertate.

Părăsesc capitala de la capătul celălalt de țară, fără să-i mai prind pe Reamonn, Alice Cooper, Wu-Tang Clan, Marilyn Manson și alte legende sau fenomene care trebuie să fi produs la fel de multă adrenalină ca și cei din prima seară.

Dar cum nimic nu e gratis pe lumea asta și pentru că totul se rezumă în poluata noastră societate la consum, închei prin a saluta inițiativa de a vinde arta pe bani grei, asta atîta timp cît merită și nu a expirat. Gata. Respect și pace. Ne vedem după Sziget și Plai.

B'ESTIVAL ÎN CIFRE

- Peste 50.000 de persoane – 16.000 în prima zi, 14.000 în a doua și în jur de 20.000-22.000 în ultima seară – au venit pe durata celor trei zile de B'estival la Romexpo. De vineri pînă duminică, peste 30 de trupe din zece țări au concertat pe cele trei scene ale festivalului, în 36 de ore de muzică la care au luat parte 150 de muzicieni, 200 de persoane din staff-ul trupelor și 600 de persoane din echipele tehnice.
- Au cîntat la B'estival: Hooverphonic, Morcheeba, Faithless, Kasabian, Reamonn, Pink, Wu-Tang Clan, Alice Cooper și Marilyn Manson. Printre trupele românești care au urcat pe scenă se numără Șuie Paparude, Brigada Hades, Damian & Brothers, OCS și Zdob și Zdob.
- Aproximativ 20.000-22.000 de persoane au asistat, în ultima zi a festivalului, la o premieră mondială. Alice Cooper și Marilyn Manson au urcat pe aceeași scenă și au cîntat împreună mai multe versuri din două piese, *I'm Eighteen* și *Sweet Dreams*.
- Băuturile și produsele alimentare au putut fi achiziționate exclusiv pe baza jetoanelor ce au fost puse în vânzare la cele 15 casierii de la intrare. Sistemul de jetoane importat din Olanda a avut ca principal scop scurtarea timpului de așteptare la coadă.

PUBLICITATE

DE ACUM, ȘI-N LIBRĂRII! / O NOUĂ APARIȚIE ÎN COLECȚIA „SUPLEMENTUL DE CULTURĂ”

șerban foarte ion barbu
UN MIRE FĂRĂ CĂPĂȚII

Suplimentul
CULTURĂ
POLIROM

„Jurnalul lui Carol I este doar al unui om care nu uită niciodată”

Interviu realizat de Raluca Pușcașu

De când se știe de existența jurnalului regelui Carol I?

Abia acum, odată cu publicarea primului volum al jurnalului regelui Carol I, a devenit o certitudine faptul că acest document există. Până acum, specialiștii doar au bănuț existența lui. Ceea ce se publicase anterior au fost *Memoriile* regelui. Oricine citea cu atenție *Memoriile* își putea pune întrebarea dacă nu cumva acestea aveau la origine un jurnal, dată fiind precizia reproducerii datelor și informațiilor. Mai mult decât atât, pe la începutul secolului XX, în Germania a apărut un mic volum conținând însemnările zilnice ale lui Carol I din vremea în care acesta, anterior venirii în România, luase parte la campania militară germană împotriva Danemarcei. Perioada pe care se întinde aceste însemnări e scurtă, de doar trei luni la începutul anului 1864. În epocă, volumașul a trecut relativ neobservat, iar apoi a fost uitat. După ce, la începutul anilor 1990, am descoperit jurnalul în Fondul Casei Regale, păstrat la Arhivele Naționale din București, am făcut public acest lucru pe la diferite reuniuni științifice din țară,

și din străinătate. Din reacțiile colegilor istorici, m-am convins că jurnalul trezește un mare interes. Foarte mulți mi-au spus, în ultimii ani, că așteaptă publicarea lui.

De când a început Carol I să țină un jurnal?

De la vârsta de 17 ani, din anul 1856. Tocmai terminase studiile gimnaziale, își luase examenul de sublocotenent și urma să-și continue pregătirea la școala militară. Tatăl său l-a trimis, atunci, într-o călătorie prin Elveția și nordul Italiei. Era însoțit de educatorul său, dr. Georg Schaeffer, un intelectual distins (mai târziu avea să ajungă profesor de istoria artei la Universitatea din Darmstadt), care l-a îndemnat să își facă însemnări despre acea călătorie. Jurnalul început atunci a fost continuat de Carol de-a lungul întregii vieți, până în ziua morții, în anul 1914. E vorba, după cum vedeți, de o continuitate de aproape șase decenii.

Care era scopul acestor însemnări?

Nu am reușit să află cu certitudine de ce regele făcea aceste însemnări zilnice. El nu explica nicăieri de ce scrie, nu este un teoretician al jurnalului, ci un practicant.

În legătură cu această întrebare, pe care mi-am pus-o și eu, ba chiar în repetate rânduri, nu pot decât să

aproximez răspunsul. Cred că există mai multe motivații ale tinerii jurnalului. În familia Hohenzollern era deja o tradiție. Tatăl lui Carol, principele Carol Anton de Hohenzollern Sigmaringen, a ținut un jurnal de-a lungul întregii vieți. Bunicul, care se numea tot Carol și care a domnit în principatul de la Sigmaringen până în 1848, însemnase la rîndul său, ocazional, fapte și gânduri, pe care chiar le-a publicat într-o plachetă. Soția lui Carol, regina Elisabeta, ținea și ea un jurnal. Ne aflăm, iată, într-o lume a însemnărilor zilnice, în care mai degrabă ar fi părut neobișnuit să nu ții un jurnal! A doua explicație stă, cred, în educația primită de Carol. Documentele de familie din perioada tinereții dezvăluie faptul că atât el, cât și frații lui erau educați în spiritul responsabilității pentru propriile fapte. Tatăl i-a scris lui Carol în repetate rânduri, în perioada tinereții, că nu trebuie să se mulțumească cu faptul că s-a născut prinț. Acest titlu de noblete trebuia, în opinia tatălui, să fie meritat, să fie câștigat și recâștigat zilnic, prin ceea ce face și prin felul în care se poartă. Pentru oamenii educați astfel, jurnalul este un fel de oglindă, un soi de autotestare a responsabilității, a faptului că nu ai nimic de ascuns sau că nu îți este rușine de nici una dintre faptele pe care le faci. În sfârșit, un al treilea motiv al scrierii jurnalului trebuie să fie nevoia de a ține pur și simplu evidența lucrurilor, faptelor, întâmplărilor. Un fel de exercițiu contabil, dacă vreți, o inventariere a faptelor cotidiene, pentru a le avea la îndemână la nevoie. Ajuns într-o poziție politică, socială și simbolică atât de înaltă, regele Carol trebuie să fi fost cu atât mai motivat să țină un jurnal. Putea apela oricând la aceste însemnări, fie pentru a-și reaminti diferite lucruri, fie pentru a le folosi, așa cum s-a întâmplat de altfel, ca „materie primă” pentru redactarea memoriilor.

Cite volume sînt și cînd vor apărea?

Ceea ce se publică acum la Editura Polirom, sub îngrijirea mea, este textul integral al jurnalului regelui Carol I pentru perioada 1881-1914. E vorba de circa 2.000 de pagini de manuscris, care

înseamnă cam tot atâtea pagini tipărite. Primul volum tocmai a apărut, celelalte trei vor apărea în perioada următoare, succesiv, într-un ritm de un volum anual.

Ați programat apariția cu precizie. Nu credeți că e riscant, avînd în vedere proporțiile proiectului?

E adevărat, a promite un ritm editorial de cite un volum de circa 600 de pagini pe an poate părea riscant. Totuși, pot calcula cu destulă precizie volumul de muncă de care mai am nevoie pentru a duce la capăt această ediție. Vedeți, m-am molipsit de precizia autorului jurnalului!

De ce este publicat jurnalul așa de târziu?

Nu știu de ce nu a fost publicat jurnalul înainte de anul 1947, cînd manuscrisul s-a aflat în posesia Casei Regale a României. După 1947, cînd regele Mihai a fost alungat din țară, autoritățile comuniste au confiscat jurnalul împreună cu întreaga arhivă a Casei Regale. Documentele au fost depuse la Arhivele Statului din București, într-un fond secret, inaccessibil publicului și cercetătorilor. Acest fond a devenit public abia după căderea regimului comunist, adică în 1990. De atunci și pînă astăzi se pare că am fost singura persoană care a descifrat și tradus sistematic jurnalul regelui Carol I. Documentul a fost văzut și de alți istorici, destul de puțini, de altfel. Probabil că nimeni nu s-a încumetat să pornească într-o asemenea aventură de proporții, cea a descifrării și traducerii. Eu am avut nevoie de mai mulți ani pentru a mă familiariza cu scrisul regelui.

În ce limbă a fost scris jurnalul și în ce condiții a fost păstrat?

Jurnalul a fost scris în limba germană. Pe alocuri, destul de rar, sînt și scurte fragmente în franceză și engleză. Ceva mai frecvente sînt cuvintele dispartate pe care regele le împrumută din franceză, engleză sau română. Grafia jurnalului este cea fracturată, specifică manuscriselor germane din secolul al XIX-lea, cea pe care noi o numim astăzi „scrisul gotic”. Această grafie este destul de diferită de cea latină, iar pentru un neinițiat e de-a dreptul ilizibilă. Numele de persoane și cuvintele

împrumutate din alte limbi sînt scrise cu caractere latine. Scrisul mărunț, înghesuit al regelui, grafia fracturată (gotică), dar și alternanța cu grafia latină fac din jurnal un manuscris extrem de greu descifrabil. Pentru a descifra și traduce jurnalul e nevoie de o bună cunoaștere a limbii germane, de experiență în descifrarea manuscriselor germane din secolul al XIX-lea, de o cunoaștere foarte bună a contextului istoric și, nu în ultimul rînd, de o anumită familiarizare cu biografia regelui. Jurnalul integral cuprinde 18 caiete, fiecare din ele conținînd mai multe sute de pagini.

În acest prim volum, găsim toate însemnările regelui sau doar o parte din ele?

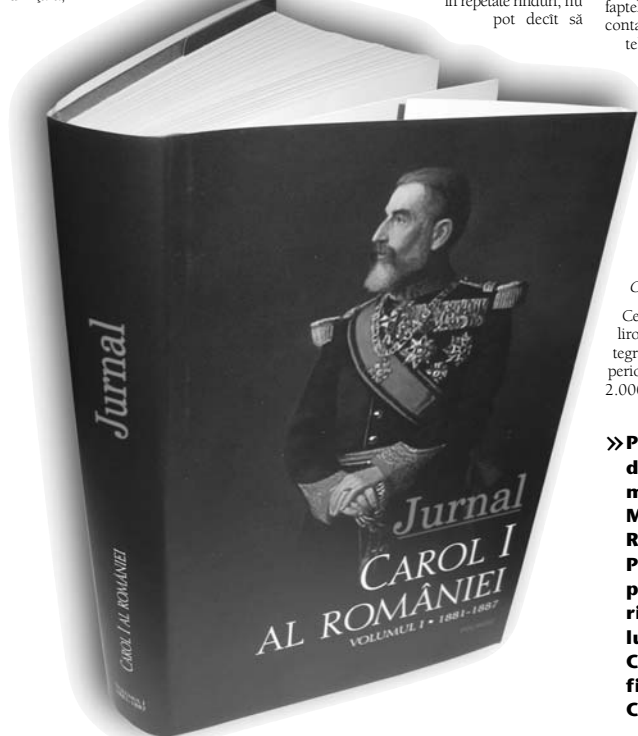
Nici primul volum, care a apărut deja la Editura Polirom, nici celelalte trei, care urmează să fie publicate la aceeași editură, nu epuizează textul manuscris. Ceea ce se publică acum, în cele patru volume, conține doar însemnările din perioada de după proclamarea regatului, așadar după anul 1881. Jurnalul din perioada anterioară a fost utilizat în scopul redactării *Memoriilor* regelui Carol I. În acele memorii, al căror conținut cuprinde perioada de pînă la proclamarea regatului, au fost preluate majoritatea informațiilor incluse în jurnalul acelor ani. Pe de altă parte, pentru perioada de după 1881 nu au fost publicate pînă în prezent documente de tip memorialistic sau jurnalier, care să-i aparțină regelui. Iată de ce am considerat prioritară publicarea acestor patru volume. Ele vor umple un spațiu documentar rămas gol prea multă vreme. Odată încheiat acest proiect prioritar, am de gînd să mă ocup, dacă mă vor ține puterile, și de jurnalul anterior anului 1881.

Ce conține jurnalul lui Carol I?

Informațiile conținute de jurnal sînt derivate de diverse. Regele a făcut însemnări despre activitatea sa politică, de stat, dar și despre viața personală. Scrie despre colaboratorii politici, dar și despre membrii familiei. Notează aproape zilnic starea vremii, dar nu uită să-și însemneze spectacolele de teatru sau operă la care asistă. Descrie călătoriile și vizitele oficiale, dar nu ezită să consemneze călătoriile de plăcere sau în scopuri personale. Scrie despre întîlnirile și discuțiile cu diplomați străini, dar nu uită să contabilizeze întîlnirile cu funcționari mărunți sau oameni obișnuiți, pe care îi cunoaște cu ocazia frecvențelor călătorii prin țară. Apropoie totul face obiectul consemnărilor, de la temperatura atmosferică, viteza vîntului sau temperatura soției în timpul unei crize de otită, pînă la marea politică europeană și la discuțiile purtate cu împăratul Germaniei și Austriei.

Ce vor găsi în acest prim volum istoricii interesați de perioada domniei lui Carol I?

Sînt la rîndul meu istoric și îmi dau seama de importanța ieșită din comun a

» **Primul volum al jurnalului regelui Carol I a fost lansat de Editura Polirom, la Palatul Elisabeta din București, marți, 26 iunie a.c., în prezența Majestății Sale Regele Mihai I, a Majestății Sale Regina Ana, a Alteței Sale Regale Princesesa Margareta și a Alteței Sale Regale Principele Radu de Hohenzollern-Veringen. Cartea cuprinde însemnările personale ale monarhului, din perioada 1881-1887, iar în viitor vor apărea alte trei volume care vor merge pînă în 1914, anul morții lui Carol I. Perioada anterioară, de pînă la 1881, nu va fi editată, deoarece datele au fost folosite chiar de Carol I pentru a-și scrie memoriile.**

Documentul personal ci o clipă că e rege“

acestui document. Voi enumera aici doar câteva elemente, deoarece doresc să-i las pe istorici să „descopere” singuri lucrurile interesante din acest prim volum. Înainte de toate, el este o imagine – stilizată și subiectivă, dar cum altfel – a lumii românești de acum mai bine de o sută de ani. Poate în egală măsură jurnalul este o imagine a Europei din acea vreme, având în vedere anvergura personalității autorului și spațiul politic și dinastic larg în care acesta „se mișcă”. Apoi, cred că jurnalul este extrem de important pentru înțelegerea regimului politic din România acelei vremi. El ne oferă posibilitatea pătrunderii în spatele textelor constituționale, în culisele vieții politice, în laboratorul în care se luau deciziile politice. Iar porțița care ne permite accesul în acea zonă ne este deschisă de personajul aflat pe treapta cea mai înaltă a ierarhiei politice. Istoricii, dar și publicul interesat de istorie vor putea observa cum, aproape zilnic, regele se întâlnea cu doi sau trei miniștri, cu care discuta problemele curente, dar și proiectele de legi ce urmau a fi înaintate Parlamentului. Indiferent de opinia personală, bună sau rea, pe care o avea față de unul sau altul dintre miniștri, regele discuta cu ei toate problemele curente. Aceste întâlniri și discuții au devenit un fel de regulă, s-au instituționalizat, în ciuda faptului că ele nu erau prevăzute în Constituție. Prin ele însă, actorii politici negociau deciziile pe care urmau să le ia, în așa fel încât acele decizii să nu conducă la conflicte, convulsii sau crize ale sistemului politic. Practica aceasta a întâlnirilor zilnice cu miniștrii, a acestei negocieri prealabile, impusă de Carol I și consemnată de el în jurnal, este o dovadă de mare înțelepciune politică.

Citind însemnările, îl putem descoperi pe omul Carol sau doar pe regele Carol I al României?

Omul Carol transpare adesea în cuprinsul jurnalului din spatele rolului sau măștii monarhului. Îl putem ghici sensibilitatea și preferințele personale atunci când admiră un peisaj, când savurează o conversație, când caracterizează o altă persoană, când admiră o operă de artă. Îl putem intui afecțiunea față de propria soție din frecvența apariției numelui ei în jurnal (aproape că nu există nici o zi în care numele soției, regina Elisabeta, să nu fie consemnat) sau din îngrijorarea care transpare din însemnările despre starea sănătății reginei. La fel, însemnările ne lasă să-i vedem suferința produsă de moartea tatălui, de care a fost foarte legat. Peste tot însă, tonul este temperat, aproape nicăieri nu găsim exprimări directe ale entuziasmului sau suferinței. Jurnalul lui Carol I este documentul personal al unui om care nu uită nici o clipă că e rege.

Cum este perceput Carol I acum de către români? A fost ales al doilea Mare Român.

Este interesant cum un personaj care a trăit acum un secol a devenit în zilele noastre un fel de vedetă mediatică. Și mai interesant însă este să constatăm că cel care a devenit acum un fel de simbol național pentru români avea foarte puține caracteristici compatibile cu cele ale românilor: era foarte punctual într-un mediu în care a întârzierea era nu doar scuzabil, ci de-a dreptul normal; era riguros și precis într-o țară a aproximărilor; era de o corectitudine morală exemplară într-o societate mai mult decât tolerantă, în care „a călca pe-alături” era socotit un lucru obișnuit. Se pare că românii au văzut la Carol I tocmai ceea ce le lipsea lor, ceea ce aveau nevoie. Probabil că în felul acesta se explică și popularitatea de care se bucură astăzi, postum. Carol I a fost primul șef de stat european al României și s-a străduit să facă din România o țară modernă, europeană. El este un model politic, cel puțin pentru aceia dintre noi care ne bucurăm de revenirea actuală a României în familia țărilor europene.

REPERE

Studii:

- 1982-1986: Facultatea de istorie și filosofie (Secția istorie-filosofie) a Universității „Al.I. Cuza” din Iași.
- 1992-1999: Programul de pregătire a doctoratului, la Universitatea „Al.I. Cuza” din Iași, cu tema *Relații româno-germane în prima jumătate a secolului XIX*, coordonator științific prof. univ. dr. Gheorghe Platon, membru al Academiei Române. 20 februarie 1999 – susținerea tezei de doctorat, în ședință publică, la aceeași universitate, calificativul „foarte bine”.

Activitate profesională:

- 1986-1991: Muzeograf la Muzeul de Istorie din Galați.
- 1991-2000: Cercetător științific, apoi (din 1999) cercetător științific principal la Institutul de Istorie „A.D. Xenopol” din Iași, institut al Academiei Române.
- 2000-2001: Lector titular la Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității Banatului din Timișoara. Secretar științific al amintitei facultăți.
- 2001-2002: Conferențiar universitar la Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității Banatului din Timișoara, pentru discipline din domeniul istoriei și teoriei relațiilor internaționale.
- martie 2003 – 7 martie 2005: Conferențiar universitar titular la Universitatea „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca, Facultatea de Științe Politice și Administrative, Linia de studii în limba germană, pentru discipline din domeniul istoriei și teoriei relațiilor internaționale.
- octombrie 2003 – 1 iulie 2004: deține funcția de șef al Catedrei de Comunicare și Relații Publice de la Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.
- Din martie 2005 – Conferențiar universitar titular la Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Științe Politice, Filosofie și Științe ale Comunicării, Catedra de Politologie, pentru discipline din domeniul istoriei și teoriei relațiilor internaționale.
- Din octombrie 2005 – coordonator al Liniei de predare în limba germană pentru domeniul de specializare Relații internaționale și studii europene, la Universitatea de Vest din Timișoara.

Volum:

- *Relații româno-germane timpurii. Încercări și eșecuri în prima jumătate a secolului XIX*, cu o prefață de Al. Zub, Cluj-Napoca, Editura Presa Universitară Clujeană, 2000
- *Carol I și monarhia constituțională. Interpretări istorice*, Timișoara, Editura Presa Universitară Română, 2001
- *Străinii de-alături. Explorări în istoria minorităților și a comunicării interculturale*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2006

Volum de documente editate:

- Carol I al României, *Jurnal*, vol. I, 1881-1887, stabilirea textului, traducere din limba germană, studiu introductiv și note de Vasile Docea, Editura Polirom, Iași, 2007

PALINDROMAN

Serban FOARȚĂ

Roșul ușor e rozul iluzor

(Continuare din numărul trecut)

Textul citit de către Vasile Elisav, apăsât, cu litere aldine, fu, pe jumătate în serios, pe jumătate-n deriziune, întîmpinat cu vii ovații și cu aplauze-nde lungi, cu răcnete și cu petarde, ca, pe stadionul arhiplin, un (vorba crainicilor noștri) gol „de colecție” ori „generic”, sau ca vedetele de muzică pop-rock.

— Sau pop-corn, ricană,-ntr-o doară, Nora.
— Aron, stai jos și taci din gură, ordonă Vasile Elisav. Ca să continue, după o pauză reflexivă: Domnișoarele sînt rugate să observe absența absolută din palindromul meu, ca și al lor, a semnelor diacritice autohtone: nici ă, nici /ă/, nici ș, nici ț...
— Adică nicio... **psnitură**, dom profesor, nicio incontrolabilă erupție, niciun jet spontan al inspirației, nici, baremi, o... **ejaculatio precox!**
— Aron, stai jos și taci din gură, ordonă Vasile Elisav. Pe tine te-am tot auzit. Aș vrea s-o mai aud, în fine, și pe Carpen.
— „S-o mai aud”; sau „s-o mai ascult”, – se trezi Nora întrebînd ultimativ. La care Carmen zise, pe nemțește: „Ein Ledergurt trug Redel nie.”
— Tradu-ne, ordonă Vasile Elisav, simulînd că n-ar pricepe iotă.
— În română sau... în palindrom, întrebă Carmen, logic.
— Dacă, domnișoară Carpen, palindromul ar fi, fără excepție, traductibil, țî-aș spune: în... palindromână! Nefiind astfel, tot ce țî se cere este a-l traduce în română.

— Domnule profesor, zise Carpen, mi-e aproape imposibil a o face, fără a recurge,-n continuare, la comentariul autorului, Hans Bellmer, ce reproduce palindromul respectiv într-un eseu al său scris în franceză, anume *La petite Anatomie de l'Image*, apărut în 1957.

— Înainte de aceasta, Carpen, și ca să-ți meriți nota, zece plus, spune-mi de unde-l știi pe Hans Bellmer?
(În paranteză fie zis, profesorul Vasile Elisav pronunță atenție: acest verb e oxiton, ca orice perfect simplu! Ans Belm r, la française, accentuat, adică, oxitonic, – ceea ce-l făcuse, de altminteri, să improvizeze, mai demult, această poezioară franțuzească: „La mer est belle,/ la belle est m re;/ le plus rebelle/ est Hans Bellmer.”)

— Cartea se află-n biblioteca Norei și este proprietatea dumneavoastră, după cum rezultă din *ex libris*. Am răsfoit-o, inspectîndu-i, adineaori, în treacăt, nu prea multele volume. Între care, și *La petite Anatomie*... Asta e, zise Carmen, dîndu-i numaidecît de urmă. Cartea era, ici-colo, subliniată cu galben de Vasile Elisav. Nu-i fu greu învățăceleii Carpen Carmen să găsească următorul paragraf, pe care-l tălmăci „la cască” dom prof Vasile Elisav:

„Oare de ce n-oi fi uitat această frază: «Ein Ledergurt trug Redel nie», pe care o auzisem prin 1910? Abia în mai 1942, pe cînd traduc aproape liber vream să-mi pierd urma undeva în Tarn, amintindu-mi-o, aveam să-i dau de rost: cuvîntul *Redel*, nume propriu, joacă concomitent pe *redlich* «onorabil», pe *Rädelführer* «cap de insurecție», ca și pe *Rädel* «mică roată escamotabilă ușor»; intr-astfel ca acest ansamblu: «Rotița, onorabil cap de insurecție, nu purta niciodată un centiron de piele», dobindea, fără îndoială, un înțeles anticazon.”

Aici, Vasile Elisav închise exiguul volum, care-și pierdu aproape urma printre cotoarele mai lătărețe, ce se aliniau cvasi-cazon pe bibliorafturile Norei.

— Volumul ăsta e atît de-ngust, zîmbi Vasile Elisav, încît e foarte greu să-ncapă,-ntră paginile sale, o zăloagă!

— Zăloagă?! Ce mai e și asta, dom profesor, se auziră într-un glas Nora Aron și Carmen Carpen.

— Zăloagă?... Semn de carte.

(Continuarea în numărul următor)

Jonathan Safran Foer: Prea tare și prea aproape

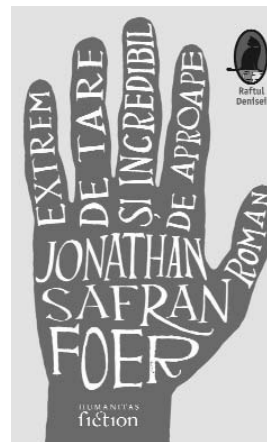
Jonathan Safran Foer are 30 de ani și este, în acest moment, unul dintre cei mai cunoscuți scriitori de pe planetă. Iar cartea cu pricina, cea care l-a adus în această situație, a fost scrisă la 27 de ani. E lăudat de Salman Rushdie, de John Updike și de mulți alții.

Luminița Marcu

A început exact ca un băiat cuminte american, născut chiar în inima administrativă a Americii. A studiat literatură (unde altundeva decît) la Princeton, a urmat cursuri de *creative writing* la care a obținut o mulțime de premii. A fost remarcat de o scriitoare deja consacrată, a publicat proze în reviste de succes, și a valorificat un bunic ucrainean într-o carte de răsunset – *Everything is Illuminated*, pentru care a obținut National Jewish Book Award și după care s-a făcut un film în 2005, cu Elijah Wood în rolul principal –, iar acum este scriitorul care și-a lipit definitiv numele de tragedie de la 11 septembrie.

Totul e întors în cheie tragică

Copilul care povestește – cartea e una a vocii infantile – și-a pierdut tatăl în atentat. De remarcat aici e calitatea traducerii, Andra Matzal reușind să redea în românește exact registrul calin și, în același timp, prețios al unui băiat înțeles de 9 ani, care vrea să acroșeze lumea prin metode științifice („sînt inventator, astrofizician”) și să-și ascundă cu orice preț convulsiile unei sensibilități contrariate de tragedie. Ceea ce urmează, de fapt, e o lungă convalescență, la limita normalității psihice, pe care acest copil o poartă cu sine prin New York, bătînd la ușa tuturor celor pe care îi cheamă Black. O găselniță cum nu se poate mai potrivită pentru a face un caleidoscop al mediilor. De fapt, ceea ce poartă cu sine e un secret, secretul mesajelor pe robotul telefonic pe care tatăl le-a transmis din unul din cele două turnuri și pe care copilul nu le-a arătat nimănui, înlocuind telefonul cu un aparat identic, dar gol. Aproape nimic din toate elementele de maxim patetism care

» Jonathan Safran Foer, **Extrem de tare și incredibil de aproape**, Editura Humanitas, colecția „Raftul Denisei”, 2007, traducere de Andra Matzal

au înconjurat această tragedie nu e lăsat la o parte. Cursurile de *creative writing* și educația de la Princeton l-au ajutat, probabil, pe Foer să ambalzeze toate aceste elemente într-un întreg care a curcizat și a emoționat și a rămas în același timp literatură de bună calitate. Doar că, la un moment dat, cantitatea de tragedie, de patetism, de înduioșare și de tristețe s-ar putea să fie cumva prea mare. Mai ales că tema cărții nu se limi-

tează la tragedia din New York, ci ajunge și la aceea a bombardamentului asupra Dresdei și chiar a bombei de la Hiroshima. Aceasta din urmă, cu siguranță nu mai puțin tragică, mărturisesc că nu prea am înțeles ce rol are în economia cărții. E un fragment extrem de bine scris, cu amănunte terifiante ale efectelor bombei atomice, dar nu se leagă de rest. Însă totul merge atunci cînd vorbim de „interconnected stories”, nu?

În carte e o aglomerație prea mare de tragedii de proporții. Și nu doar de tragedii la nivel macro-social, ci și de mici tragedii sentimentale, la mica scară umană. Adevăratul bunic, cel care și-a pierdut cuvintele, îi scrie pagini întregi fiului pe care nu l-a cunoscut, pentru că a fugit înainte de a se naște. Fiul este cel care a murit în atentat. Soția lui trăiește întreaga viață cu spectrul Anei, sora ei, adevărata iubire a bărbatului de lingă ea, cea care a murit în bombardamentul asupra Dresdei exact după ce aflate că e însărcinată. Bunicul întors după 40 de ani în New York e ținut într-o cameră și nu i se dă voie să-și întâlnească nepotul. O atmosferă de Familia Tannenbaum, doar că fără umorul de acolo, pentru că totul e întors în cheie tragică. Prea tragică.

Un fel de colecție de metafore borgesiene

Cartea arată provocator, chiar și la o răsfoire în librărie, cu fotografii (cea mai stranie e probabil cea de la sfîrșit, cu secvențe inversate ale unui corp care cade), cu planșe pe care oamenii dînt într-un magazin de papetărie scriu numele corlorilor cu culorile respective, pagini care par încurcate în spalturi pentru că apar cuvinte încercute cu roșu (mai tirziu aflăm că tatăl obișnuia să noteze cu roșu greșelile din „New York Times”), pagini goale (pentru că mașinii de scris la care lemea își rememorează întreaga viață î fusese scoasă banda, din greșală, iar ea nu are

SEMNAL

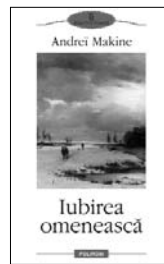

Dan Lungu, *Raful găinilor* (ediția a II-a, cartonată), colecția „Ego. Proză”, 216 pagini, preț 22.95 lei

Una dintre cele șapte cărți cu care a debutat programul „Votează literatura tînră!”, un roman apreciat deopotrivă de criticii români și de cei străini – cartea a fost tradusă în Franța (*Le paradis des poules*, Editions Jacqueline Chambon) și în Austria (Residenz Verlag); în foarte scurt timp, urmează să apară și în Slovenia.

„Strada Salcimilor devine, sub pana sa alertă și incisivă, o crudă cutie de rezonanță a istoriei și a realității românești. În această lume simplă, unde realitatea nu ajunge decît amuțită și deformată, visul este derizoriu, nimicul cotidian travestit în zvonuri. Iar risul, ironia, ca întotdeauna, aici și pretutindeni, exorcizează frustrările.” (*La Quinzaine littéraire*)

„Raful găinilor e un roman inteligent și captivant, scris de un povestea care știe să transforme fără ostentație un subiect minor în sursă de interes pentru cititor. Într-o vreme cînd prozatorii sînt la mare căutare, reușita lui Dan Lungu echivalează cu o performanță.” (Andrei Terian)

Andrei Makine, *Iubirea omenească*, traducere din limba franceză de Dan Radu Stănescu, colecția „Biblioteca Polirom”, 304 pagini, preț 32.95 lei

Iubirea omenească este cel mai nou roman semnat Andrei Makine, unul dintre cei mai originali și mai renumiți scriitori francezi contemporani.

„O carte splendidă, esențială, profund umană.” (*Les Echos*)

Cartea este o replică ficțională mentită să-i reducă la tăcere pe teoreticienii „crizei umanității contemporană. Protagonistul cărții, Elias Almeida, este un revoluționar angolez care, confruntat cu aspectele cele mai sumbre ale istoriei ultimei jumătăți a secolului XX, își păstrează încrederea în puterea mintuitoare a dragostei. Narată în stilul sobru și rezervat specific lui Makine, *Iubirea omenească* este o poveste despre frumusețea născută din dîncul, și în pofida, ororii.

vederea prea bună), pagini pe care apar doar cuvintele unui bărbat care nu mai poate să vorbească, pentru că și-a pierdut progresiv toate cuvintele, ultimul pierdut fiind „eu”, și tot așa. Cartea e un fel de colecție, grafic și literar, de asemenea metafore cu sugestivitate maximă, borgesiene, acele metafore care îți rămîn în minte, dar care te și apasă cumva tocmai din prea multă sugestivitate. Aici sînt de găsit forța și deopotrivă slăbiciunea cărții. La un moment dat, obosești de prea multă sugestivitate și textul dă impresia unei foarfe tușante compuneri școlare făcute de to-cilarul sensibil al clasei. Iată fragmentul care dă și titlul cărții, în care un bătrîn își pune aparatul auditiv după ce foarte mult timp nu-l mai purtase (se poate lesne anticipa că bătrîmul, de asemenea, nu mai ieșise din casă și va fi scos și purtat printr-un New York fantomatic de copilul Oskar, un loc comu-n drag filmelor americane, bunicul înlocuitor aparent morocănos, de fapt piinea lui Dumnezeu): „M-am dus în-ai-napoi în fața. A dat din umeri. Poate că aparatul auditiv nu mai funcționa sau poate că bateriile muriseră de bătrînețe sau poate că surzise definitiv de cînd îl oprise, lucru care era posibil. Ne-am uitat unul la altul. Apoi, din senin, un stol de păsări a trecut în zbor prin dreptul ferestrei extrem de repede și incredibil de aproape. Să fi fost vreo douăzeci. Sau poate mai multe. Dar păreau o singură pasăre, pentru că toate știau exact ce să facă. Domnul Black s-a apucat singur

de urechi și a scos niște sunete ciudate. A început să plîngă – dar nu de fericire, după cum mi-am dat seama, nici de tristețe”.

Între aceste fraze este intercalată o secvență fotografică cu niște păsări în zbor care ocupă două pagini. Pentru că autorul nu și-a cenzurat nici una dintre pornirile nonconformiste, a pus în această carte de toate, ca într-un oracol de pubertate – pentru că orice joc e compensat de colosală seriozitate a tragediei reale! –, iar editurile din toată lumea i-au reprodus conștiințios și cu maximă acuratețe jocurile.

„Dragă cititorule,

Mă numesc Oskar și sînt inventator, as-trofizician și fan Beatles. Am nouă ani.

Tati a murit la 11 septembrie 2001. Chiriașul bunicii e mut și are palmele tatuatate cu DA și NU. În camera lui tati am găsit o cheie pe care am de gînd s-o încerc în toate încuietorile din New York. Știi că acum sînt mai mulți oameni vii pe pămînt decît au fost vreodată? Adică, dacă ar vrea toți să-l joace pe Hamlet în același timp, n-ar putea, pentru că n-ar fi destule cranii! Asta e povestea mea, pe care n-am de gînd să ți-o spun de un googolplex de ori. Ce noroc pe tine că m-ai întîlnit!”

CREPUSCUL CIVIL DE DIMINEAȚĂ

Emil BRUMARU

Încetul cu încetul, nu mai poți scrie...

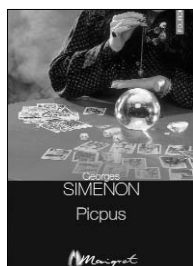
Încetul cu încetul, nu mai poți scrie. Nici citi. Nici chiar gîndi. Aștepti seara somnul, în plapumă, oricît de precar, de ciuruit de vise, de coșmarele; somnul asortat cu remeron, cu rivotril... Bei ceai de talpa-gîștei! Totul pare pierdut... O! este pierdut deja... „Femeile, cu curul gol/ Și suflețelul de nămol...” Întrerupi scrisoarea... și acum, cînd revezi, nu pricepi ce s-a întîmplat: cînd ai început-o, de ce nu ai terminat-o? Și încerci din nou. Revii la o ceașcă enormă de cafea, bagi și citeva antinevralgice în gură, fără să te doară capul, pentru a-ți limpezi mai bine mințile, zimții tocii ai memoriei. Lași baltă discuția dintre prințul Mișkin și Lebedev, ba nu! dintre Mișkin și... cine naiba?... sosit pe la zece seara de la Petersburg... Și cauți să-ți strunești literele, să-ți intri în silabe. Doamnel, în camera de alături un tapițer beat, adus de tatăl tău viu, taie cu fierăstrăul un pat, spre-a-l reajusta. Tapițerul are ploverul roșu, e brunet. Ochii lui rătăciți dau impresia că a ieșit brusc din Dostoievski, ca să-ți facă ferfeniță încăperea părinților, camera din mijloc... prin care treci rușinat în fiecare zi...

***
Nu voi reuși niciodată să explic (dar oare e posibil așa ceva?) „farmec dureros” al lecturilor totale, căroră mă abandonam zile, săptămîni, luni, ani și, iată! mă dăruii și acum, acum cînd mai încerc, totuși, acea contopire, topire în text, în cuvintele surprinzător, fabulos de simplu înșirate de autor, de autori... Dar cît poți rezista la marile lecturi? De cite ori suportți să-ți schimbi sufletul, viața? De aceea, poate, ne rezumăm, pînă la urmă, la 2-3, maximum 4-5 scriitori. Altfel ne-am distruge, ne-am lăsa spulberați, desființați, uciși...

***
Sînt zile (și ele se adaugă mereu, mereu pe firul arțăgos, rupt, reînno-dat cu dinții, una după alta, bucăți informe de sticlă opacă, tăioasă, se

încele în săptămîni obscure, stranii, nebunești, transformîdu-mi... mie-frică să continui...) sînt zile cînd, simții, cuvintele îți ard pielea pînă la măduva osului, înțepenes singele, înnămolesc creierii... Nimeni și nimic nu te va mai ajuta. Ostile, capătă ghiare, sfîșie. Trebuie să le domesticești singur, cu răbdare. Să nu fugi ca de ciuamă din preajma mult po-menitei, înspăimîntătoarei pagini al-be, cenușii, negre! Groaza parali-zantă, iscată de fina filă dalbă, nu-i un basm de adormit adulții cu bi-bleoteca. Fiecare a zăcut, a bolit pe cont propriu în mlaștina asfixiantă, sulfuroasă, scufundîndu-se puțin cite puțin... Nu are rost să se ascundă niciodată greutatea, zbaterea, golul aiuritor căscat între insul cu creionul ascuțit vesel, pregătit de isprăvi teo-gendare, și torturanta, necruțatărea, banala foaie de hîrtie, întînsă pervers pe spate pe postavul mesei. În fond, infernala mașinărie a lui Kaf-ka se experimentează pe carnea per-sonală tocmai de cel ce o giugiuiește și-o prețuiește întruna, și nu numai într-o colonie penitenciară, ci și aca-să! E obligatoriu să se reamintească asta. E ca și cum ai căuta un vaccin care te-ar feri de chiar moartea ta e-videntă. Și vei dezlănțui iarăși un mi-lion de fluturi în aer. Vei scotoci cripii pe îndelete de grăunțele parfumu-rii solidificate, sedimentate la baza lor înfiptă în amiază. Fiecare obiect găzduiește o revenire la normalitate. Măninci piine proaspătă, bei apă re-ce. Te așezi pe scaunul închegat din lemn. Îți privești cu nădejde minile. E umitor: trăiești Rîndurile tremurâ-rite scurte. Și-ți reamintești de Bătrînul Melc de la Dolhasca, noduros, lent, uriaș, dilatînd orice clipă... Era teribil și gelatinos, umil și eroic. Pe cochilia lui apăsau disprețuitorii zefirii, cădeau și-l ștampilau zeflemitor frunzele us-cate, îl deșălau razele după-amiezilor turbate de lumină... Dinsul se mișca neabătut!

SEMNAL

Georges Simenon, *Picpus*, colecția „Seria Maigret”, 200 de pagini, preț 13.95 lei

Deși avertizată asupra intențiilor criminale ale misteriosului Picpus, poliția nu poate împiedica uciderea unei ghicitoare, „domnișoara Jeanne”, găsită moartă în propriul apartament. La locul faptei, Maigret descoperă, incuiat în bucatărie, un domn în vîrstă care susține că nu știe nimic despre crimă.

Comisarul înclină de la bun început să creadă în nevinovăția bătrînelui Le Cloa-guen, fost medic, pe care soția îl declară nebun. Picpus se dovedește repede a fi doar o plămăsure, numai că, între timp, enigmaticul Le Cloa-guen a dispărut de acasă...

Urmîndu-și, ca întotdeauna, intuiția, Maigret va izbîti să deznoade singur itele unei complicate afaceri de înșelătorie și șantaj în care cinismul și lăcomia au dus în cele din urmă la crimă.

Gary Small, Gigi Vorgan, *Secretele longevității. Gimnastica minții, diete, combaterea stresului, sport*, traducere de Carmen Padurariu, colecția „Hexagon”, 360 de pagini, preț 26.50 lei

Autorii, specialiști în medicina preventivă și antiîmbătrînire, ne pro-pun opt strategii pentru o viață lungă și sănătoasă, ce ne vor ajuta să arătăm și să ne simțim mai tineri. Cartea combină eficient metodele tradiționale – o atitudine pozitivă, gimnastica minții, exercițiile fizice, die-tele – cu tratamente moderne – lipospirația, mezoaterapia, microder-moabrazura, liftingul facial –, incluzînd și un ghid al medicamentelor pentru prevenirea și tratarea celor mai comune afecțiuni cardiace, neuro-logice sau de nutriție.

Din cuprins: O atitudine pozitivă pentru longevitate • O minte mai as-cuțită • Formarea masei musculare • Trăiri fără stres • Dormiți liniștiți • Acupunctura • Strîngeți bani albi pentru zile negre

Daniel Cristea-Enache: „La șaptesprezece ani de la revoluție, cetatea Sighișoarei arăta jalnic, cu pavajul scurmat pentru lucrări de canalizare, cu bănci scorojite și garduri hârtănite, cu reclame țipătoare în mijlocul pieței și cu doar câteva locuri realmente îngrijite.”

BUCUREȘTI FAR WEST

Daniel CRISTEA-ENACHE

Miercurea Ciuc – Sighișoara – Brașov

Obligații de natură universitară m-au scos, în cele mai toride zile bucureștene, înspre o adevărată oază climatică. Am plecat în toiu zile din Capitală, pe o căldură de 41 de grade, și am ajuns pe seară la Miercurea Ciuc, unde erau vreo 16...

Școlul acesta termic, diminuat totuși prin cifra constantă asigurată de aerul condiționat din mașină, a fost dublat, a doua zi, de unul cultural. La Universitatea Sapientia din micul oraș (unde nu există transport în comun pentru că distanțele, foarte scurte, pot fi acoperite cu piciorul) am remarcat, mai întâi, condițiile de care se bucură studenții și profesorii, net superioare celor de la Universitatea București. Oricât patriotisme local ai avea, nu poți să nu faci comparații și, implicit, diferențe. Față de holurile întunecoase, lifturile pe vecie defecte și toaletele respingătoare ale universității bucureștene, ceea ce vedeam la Sapientia era din alt film.

Intrînd, apoi, în miezul problematicii universitare, am avut parte de o surpriză la fel de plăcută. Cei nouăsprezece studenți care dădeau licența, examinați de comisiile venite de la București, aveau, toți, ca limbă maternă maghiara. Efortul lor de a studia în limba română și a deveni specialiști în literatura noastră mi s-a părut de la bun început *apreciabil*, în ambele sensuri ale termenului: ca dificultate și ca merit. Greșelile pe care le făceau se datorau nu semidictismului și agramatismului ce fac ravagii pe scena publică și mediatică, ci unui anumit „format” al limbii maghiare. Altfel spus, aproape toți făceau același tip de erori, explicabile nu prin studiile precare, ci prin presiunea limbii materne. Dacă, în cazul examenului de limba română, ele se cereau sancționate, la literatură, conținutul a trecut pe primul

plan. Cu profesori buni (Nicolae Mecu, printre alții) și cu dorința, vizibilă, de a învăța, studenții acestei facultăți din Miercurea Ciuc mi-au lăsat o amintire foarte frumoasă. Ca și orașul însuși: îngrijit, curat, luminos, sub vremea și vremurile mereu schimbătoare.

Deplorabilă mi s-a părut, în schimb, la întoarcere Sighișoara, în care ne-am oprit cu speranțe mari, pentru a pleca, a doua zi, cu același gust de cenușă provocat de *nemernicia* românească. Fiindcă, spre deosebire de conaționali care degustă cu deliciu sălbatice mizeria autohtonă, eu sufăr aproape la modul fizic ori de câte ori văd câte *nu se fac* acolo unde ar fi atât de ușor de făcut... La șaptesprezece ani de la revoluție, cetatea Sighișoarei arăta jalnic, cu pavajul scurmat pentru lucrări de canalizare, cu bănci scorojite și garduri hârtănite, cu reclame țipătoare în mijlocul pieței și cu doar câteva locuri (un restaurant, un magazin cu suveniruri) realmente îngrijite. Nu se întrezărea pe acolo nici un proiect coerent, nici un crîmpei de viziune edilitară care să facă din Sighișoara un punct de atracție pentru turiști. Nimic, nimic: turiștii străini existau, umbrau ca și noi de colo-colo, dar erau întâmpinați de aceleași clădiri vechi lăstate în paragină ori „restaurate” în culori stridente. Și cât de frumos ar putea deveni acest sit, cu o minimă implicare a unui grup de operațiuni cultural-financiare!

Abia la Brașov ne-am mai revenit, pășind, din nou, pe un pavaj intact, fără scurmături și sfărîmături, flănușind prin fața magazinelor, respirînd aerul aproape occidental al centrului. Deci se poate, îmi spuneam în barbă, privind în jur cu plăcere – și înapoi cu minie.

Cum să nu te infurii?

Festivalul Casals la Prades și discurile sale

M-am gîndit de multe ori care din festivalurile de muzică de cameră din Europa a fost cel mai reprezentativ pentru epoca postbelică a secolului al XX-lea. Care este cel la care să-ți dorești să pleci în pelerinaj, pe urma unor personaje de legendă. Și cred că nu mă înșel gîndindu-mă la Festivalul de la Prades, clădit în jurul și cu participarea inimușă a lui Pablo Casals. Noi înregistrări de la Prades sînt întotdeauna o bucurie, iar un set recent apărut, de 12 discuri, îmi oferă plăcerea de a vă vorbi despre acest loc aparte în istoria muzicii!

Prades este o mică localitate, nu departe de frontiera Franței cu Spania, la marginea Pirineilor. Celebritatea printre muzicieni și melomani și-a câștigat-o odată cu instalarea violoncelistului Pablo Casals, după cel de-al doilea război mondial, în semn de protest față de dictatura lui Franco și de acele țări care îl recunoșteau oficial ca om de stat. Casals a încetat atunci să mai cînte în public.

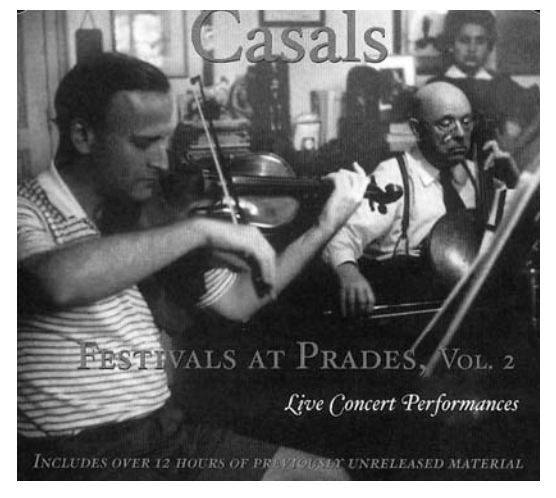
Prades, la prima vedere un sat oarecum prăfuit, așa cum l-am descoperit într-o zi caldă de vară, acum vreo deceniu, este locuit de oameni ospitalieri și inimoși, gata oricînd, la vremea festivalului, să-ți sară în ajutor pentru a te caza și obține un bilet. Puțin cunoscut melomanilor pînă în anii '50, satul se bucură totuși de notorietate, grație impresiunilor resturi ale Abației romane Saint-Michel de Cuxa, a cărei construcție a început în jurul anului 1000. Situată într-o margine a satului, abația are o istorie aparte, distrusă la revoluția franceză, abandonată ulterior și cu terenul cumpărat de laici, unul din ultimii proprietari ai locurilor transportînd la începutul veacului al XX-lea o parte a blocurilor de piatră cu ornamente, în Statele Unite, pentru a reedifica inima abației.

În vremea lui Casals, timp de aproape un deceniu ca sit musical, Prades a suferit de lipsa unor locuri propice de concert, nici abația, nici catedrala St. Pierre nesatisfăcînd inginerii de sunet atașați Festivalului Casals. Așa se face că o seamă de concerte au fost reînregistrate de Columbia (devenită ulterior Sony) fără public. În 1953, o tentativă de mutare a Festivalului în orașul apropiat, la Perpignan, a fost abandonată, condițiile muzicale nesatisfăcînd nici acolo. Posturile de radio muzicale, cel francez și cele americane, au retransmis și înregistrat concertele, devenite, cu trecerea anilor, o arhivă dintre cele mai prețioase a muzicii de cameră și nu numai. Trecut de 70 de ani, performanțele

SCRISOARE PENTRU MELOMANI

„Muzica nu trebuie înțeleasă, ea trebuie ascultată” (Hermann Scherchen)

Victor ESKENASY, Radio Europa Liberă, Praga

lui Casals nu s-au mărginit la violoncel, bătrînul maestru dirijînd concerte simfonice cu o vitalitate demnă de invidiat.

Festivalul a început în 1950, ca unul generalist, după ce prietenii lui Casals l-au convins să sărbătorească aniversarea de 200 de ani de la moartea lui Bach și s-a transformat ulterior într-unul predominant de muzică de cameră.

Principalele înregistrări, nu știu dacă ar trebui spus și cele mai bune, au fost reeditate pe discul compact în anii 1991-1994, într-o ediție a casei Sony dedicată lui „Pablo Casals la Festivalul de la Prades”. Partenerii lui, soliștii ai concertelor, au fost pianistii Mieczyslaw Horowitz, Rudolf Serkin, Clara Haskil, Yvonne Lefebvre, Eugen Istomin, violoniștii Isaac Stern, Alexander Schneider, Yehudi Menuhin, Joseph Szigeti, Erica Morini sau tinărul Grumiaux, altistul William Primrose, oboistul Marcel Tabuteau, flautistul John Wummer etc. În muzica de cameră aceiași parteneri, cărora li s-au mai adăugat Joseph Fuchs, Dame Myra Hess, Milton Katims, Madelene Foley, Paul Tortelier, Leopold Mannes.

Alte înregistrări, de data aceasta *live*, de obicei din arhiva radioului francez, au fost publicate de casele Lyrynx (legal, sub titulatură „Colecția Festivalului de la Prades, Anii Casals”), de Philips, Koch International, de semi-legala AS disc („Hommage a Casals”). Mai recent, odată cu expirarea perioadei de copyright, casa britanică Pearl a publicat o întreagă colecție. În sfîrșit, alte arhive își așteaptă ieșirea publică, fiind transmise din cînd în cînd în emisiunile de rarități istorice, în special de France Musiques.

Casa americană Music and Arts a fost, de-a lungul anilor, cea mai insistență în a relua înregistrările radio cu toate bucu-

riile spontaneității concertelor, dar și cu defectele de transmisie la lungă distanță. O primă colecție de opt discuri, exclusiv de muzică de cameră, a apărut în 1991. Apoi, anul trecut, colecția a fost reluată, primul volum incluzînd 13 CD-uri, circa cinci ore fiind de înregistrări inedite. Volumul al doilea a apărut anul acesta, într-un set de 12 discuri, ce nu se limitează la muzica de cameră. Yehudi Menuhin cîntă *Partitele pentru vioară solo* de Bach, Rudolf Serkin, *Sonata Op. 109* de Beethoven și *Studiile simfonice* de Schumann, Wilhelm Kempff, *Sonata beethoveniană Op. 110*, Mieczyslaw Horowitz, extrase din *Clavecinul bine temperat, Sonata K. 547* de Mozart, cea *Op. 111* de Beethoven, *Kreisleriana* de Schumann, *Fanteziile Op. 116* de Brahms și primele două concerte de pian de Beethoven. Două dintre discuri cuprind cantate de Bach cu soliste de mare clasă, sopranele Eleanor Steaber și Maria Stader. Collegium Musicum din Londra, sub bagheta lui Casals, cîntă un *Recitativ și Rondo* de Mozart, cu Victoria de Los Angeles și Simfonia a 4-a de Beethoven. Quartetul Vegg în Mozart, un Trio de Mendelssohn cu Christian Ferras, Wilhelm Kempff și Pablo Casals, celebrul Trio mozartian K 563 cu Joseph Fuchs, Lilian Fuchs și Paul Tortelier (cunoscut deja de pe discul Koch International) vin să completeze un program ce poate satisface plîn și cel mai pretențios meloman. Aviz amatorilor, cu un tip final: setul de discuri poate fi cumpărat la numai o treime din prețul oficial, de la vânzătorii asociați site-ului Amazon.com.

¹ Casals Festivals at Prades, Vol. 2. Live Concert Performances. Music and Arts, 2007, 12 CD.

Radio România Cultural
CRAPPITI
 o interfață a culturilor europene
CRAPPITI
 o luptă dreaptă în arena diversității
CRAPPITI
 un român la un minut – decupat din istoria cotidiană
CRAPPITI
 o emisiune realizată
 la Radio România Cultural
 în fiecare zi
 de luni până joi,
 de la ora 14:30
CRAPPITI
 cu Adela Greceanu și Ioan Budura
 fm
 Brașov 105 | București 101.3 | Craiova 101.1 | Cluj 101 | Iași 103.1 | Timișoara 100.7

Masterclass Terence Davies la Taormina

„Înțeleg cum e să-ți fie frică de lume pentru că și mie mi-e. Am fost cel mai mare copil al unei familii cu 10 copii din Liverpool”, spune regizorul Terence Davies, la masterclass-ul pe care-l ține după proiecția celui mai recent film al său, deși din 2000, *House of Mirth*. Cum să înțelegi asta la Taormina, pe malul mării albastre și reci, deși afară sînt peste 30 de grade, casele cocoțate pe stîncă pitindu-se pe după bougainvilia mov și cactuși hipertrofici?

„În lumina” acestei mini-vacanțe pe care ți-o oferă stațiunea aflată nu foarte departe de locul unde a poposit Ulise și unde uliștii moderni, mai ales americani și britanici, vin să se bronzeze, să mîntnece și să-și ia magneți de frigider, ecranizarea romanului lui Edith Wharton e ca o bibliotecă răcoroasă. Filmul e frumos, dar ar fi fost mult mai frumos fără Gillian Anderson, care e atît de studiată și care respiră greu pentru a ne face să înțelegem că personajul are convulsii interioare. Filmul e frumos aici, la Taormina, și pentru că povestea din el e atît de veche și de fumată... Melodrama e melodramă asumată pînă la os, nici o ironie, nici o autoironie, de parcă drama tinerei împinse la sinucidere

de societate ar fi pentru prima oară dezvăluită lumii.

Nu am reușit să-mi dau seama dacă Terence Davies era roșu la față din cauza soarelui sau pentru că se inflamase vorbind. Are o energie debordantă – ți-e frică să nu facă infarct – și citeva expresii pe care le folosește foarte des, printre care „ți se rupe inima”/ „it breaks your heart”. Masterclass-urile nu sînt reușite cu toată lumea. Tot la Festivalul de la Taormina (desfășurat între 16 și 22 iunie) a ținut și Matt Dillon unul, pe marginea filmului regizat de el, *City of Gods* (care a fost difuzat la noi în rețea și la TIFF și care mic mi-a plăcut mult), însă

Dillon a fost destul de plictos. Bine, îmi imaginez că fiecare artist are un mîunchi de teme mari, teorii, păreri și expresii preferate pe care, dacă le auzi o dată, le mai auzi și a doua, și a treia oară.

„Sînt momente cînd îmi spun că n-o să mai fac niciodată un alt film”

Pe Terence Davies l-am ascultat doar o dată și mi-a plăcut.

FILM

Iulia BLAGA

Poate și pentru că se vedea clar de ce un om ca el, la care energia debordantă e mai degrabă semnul unei fragilități interioare, a ales să ecranizeze tocmai acest roman. „Suferind, Lily își descoperă integritatea”, spune Davies despre eroina care refuză să facă jocul societății, murind săracă, singură și demnă. „Sînt momente cînd îmi spun că n-o să mai fac niciodată un alt film”, mărturisește Davies cînd nu se mai simte singur. Și începe să ne spună că el ascultă Bruckner și nu-i mai este atît de teamă, că are prieteni care-l susțin, că îl are pe T.S. Elliott, că fără ei ar muri cu siguranță, după care revine la Bruckner și zice: „E grozavă muzica lui, dar nimeni n-o ascultă, mi se rupe inima că nimeni n-o ascultă”.

Mi-e clar de-abia acum că panica asta e acută. Trebuie să te simți uneori extrem de singur și de amenințat dacă ești artist. Că nu te bagă lumea în seamă, că nu ești înțeles, că nu ești destul de bun, că nu te poți exprima (din varii motive), că nu ești iubit.

Și bine, lucrul ăla esențial pe care nu-l poți înțelege nici după ce mergi la 1.000 de masterclass-uri, că filmul e pînă la urmă și în mod esențial făcut după instinct; or, instinctul n-ai cum să-l explici ori să-l predați. Pînă și „statementul” vizual (îmi pare rău, n-am găsit echivalent mai bun în română) trebuie să fie instinctiv, susține Davies, și nici pe el nu-l poți explica.

Și pe urmă, chestiile dragute, intime. Ne-a spus de vreo trei ori că primul film pe care l-a văzut, la 7 ani, a fost *Singing in the Rain* și că i-a plăcut enorm. L-a influențat într-atît încît „atunci cînd m-am dus prima oară în America, mă așteptam ca oamenii să cînte și să danseze, pentru că îmi imaginam că sînt bogați, că au bucătării largi și dinții puși. Acum, sistemul economic din America e foarte dur, iar cel de sănătate e o rușine, dar prima oară era ca în *Cîntînd în ploaie*”.

Acesta e pînă la urmă marele avantaj al masterclass-urilor, că poți vedea cum e un cineast ori un actor în carne și oase, că poți încerca să-l înțelegi dincolo de ce arată. Festivalul de la Taormina a ajuns la a 53-a ediție și are un nou director, criticul de film american Deborah Young, care și-a propus să-l readucă la gloria de altădată. O să vorbesc mai mult despre el data viitoare. Mulțumesc pentru atenție, la revedere!

Terence Davies a primit Taormina Arte Award

EVENIMENT

Animația, coaptă pe sobă

O sobă de tablă a început miercuri, 4 iulie, să „coacă” desene animate. Zeci de sibiieni au venit la cortul cultural din centrul orașului, pentru a se juca „la sobă”, creîndu-și propriul desen, cu ajutorul calculatorului încorporat și al softului care le pune la dispoziție personaje haioase – un cățel și o familie de oameni vesele. „Oricine vine cu un memory stick poate pleca acasă cu propriul desen animat, după ce și-l concepe singur”, a declarat directorul Festivalului European de Animație aniMOTION, Istvan Szakats. Aproape 200 de tineri, români și străini, au participat marți, 3 iulie, la deschiderea festivalului, care se desfășoară la Sibiu pînă pe 8 iulie. În cadrul evenimentului sînt proiectate 95 de filme, însumînd 500 de minute puse cap la cap, realizate de tineri din 15 țări din Europa, mai cu seamă din partea estică. Majoritatea studenților români care participă la festival au mai luat parte și la workshop-urile de animație organizate în Cluj de către Fundația AltArt. Timp de o săptămînă, aceștia au învățat tehnici de animație și modul în care se spune și se scrie o poveste pentru filmul de animație. După cîteva discursuri ținute în deschiderea festivalului aniMOTION, a fost proiectat filmul de animație *Les Triplettes de Belleville*.

Începuturile animației românești se regăsesc la șase ani după *Dinozaurul Gertie* al lui Winsor McCay, în 1920 fiind realizată pelicula *Păcală pe lună* a artistului Aurel Petrescu. Ea s-a pierdut, astfel încît *Haplea* (foto, Marin Iorda, 1927) a devenit cea mai veche creație din istoria animației românești.

Nu pierdeți în numărul viitor al „Suplimentului de cultură” o cronică a evenimentului, realizată de Veronica D. Niculescu.

PUBLICITATE

Centrul Național al Dansului

suntem aici

Bd. Nicolae Bălcescu 2
București
Tel.: + 40 (21) 318 86 76
office@cndb.ro
www.cndb.ro

Centrul Național al Dansului

cafe deko

alternativ

Suplimentul de cultură

HotNews

SECRETUL ADRIANEI

Adriana BABEȚI

Slow food

Nu ascund: cu titlul ăsta vreau să-i dau una peste scăffirle paginii 14, unde m-am trezit izgonită ca într-un Mc Donald's taman cînd visam că tronex în cofetăria Sacher din buricul Vienei. Deci, ce vreau să zic? S-o luăm încetșor, încetșor cu toate, căci nu se bat turcii la gura noastră. Să ducimăc pe îndelete și bunătățile din farfurie, dar și hrana pentru mințe. Să cercetăm bucatele, gătitul, mincatul, cu ochi încordat științific, dar să și dăm savoare savantei scrutare, fără a pierde din vedere nici o clipă că *savoir* și *savoir* erau cîndva gemene. Cam așa au stat lucrurile săptămîna trecută, cînd am participat la cel mai neplicitos colocviu internațional din viața mea. S-a chemat sec *Norme, practici și reprezentări în cîmpul culinar*, dar titlul n-a alunecat pe nimeni. Dimpotrivă: la Colegiul Noua Europă a venit un public isteț, care a ascultat neabătut două zile cum 17 specialiști din Franța, Turcia, Bulgaria, Germania și, firește, România au pus pe masă rezultatele trudei lor de antropologi, sociologi, etnologi, istorici, cercetători literari¹.

Ce pot să vă spun e că am stat cu gura căscată în timp ce Claude Fischler, director la CNRS (Paris), ne-a explicat ce înțeleg europenii din cinci țări, bașca din State, despre comensualitate, convivialitate și individualism atunci cînd e vorba de ghiftuia. Ghiciri care nașii se dau în vînt să stea împreună și să mînce? Italianii și francezii. Dar care gătesc cel mai cu sîrg acasă? Tot ei. Vai și-amar, prin urmare, de americani, de englezi sau de nemți. Multe vorbe deștepte despre cine sîntem și ce vrem să spunem de fapt prin mîncăruri s-au auzit la colocvii. Numai un neștiutor², ca să nu zic altfel, ne-ar fi putut privi de sus ascultînd ce bătălii identitare ascund baclavalele, sarmalele, mămăliga, piinea rituală, ciorba, gre-

nodirmarșul, picioarele de broască sau doboștorțul.

Ca atare, i-am sorbit pe Zafer Yenel, cercetător din Istanbul, pe Stefan Detchev, universitar din Bulgaria, pe Pia Brânzeu, Maria Chiș și Iulia Nănaș, pe Ioana Popescu de la MTR, pe Răzvan Stan de la NEC, pe Georgeta Filitti, Rodica Binder, Jean-Pierre Amiot, Joel Henri și Christian Vermorel, pentru că tot ce au spus nu era savantlic descărnat, ci o bunătate plină de saft, împănată cu istorie și viață. Iar cînd dumaticii teoretici s-au înmuat în sururile practice, a avut loc – după o scurtă înfruntare – pacea din cerul gurii între deliciale din Provence (mîncăruri făcute pe loc, plus vinuri convenite: mersi Jean-Pierre Martin, Sylvette și Jean-Paul Mories), vigoarea mămăligii și păstrăvilor de la MTR (bogdaproste Vintilă Mihăilescu) și dulcęgărelile timșorene (multumim tanti Mia).

Și-așa am ajuns unde am vrut: la spuză banatică pe care trag în încheiere totul. Căci desfășurarea de forțe la care-am fost părtașă e opera Smarandei Vultur, prietena mea. Cercetările ei despre francezii veniți acum aproape 300 de ani în Banat și care s-au întors în Franța după 1945, despre nemaipomenitul La Roque sur Pernes, satul bănățean din Provence, ne-au adunat pe toți laolaltă la NEC. O alint acum în public Vulturaș, pentru că în 29-30 iunie a fost cea mai bravă femeie pe care am cunoscut-o vreodată.

¹ S-a văzut astfel cum mîncarea și mîncatul, ca de altfel veșmintele și îmbrăcatul, locuința și locuitul au împins România și Balcanii spre modernitate (așa sună proiectul NEC: *Tradițiile noli Europe. Preistoria integrării europene în Sud-Estul Europei*)

² Muzai să fac a doua notă de subsol pentru a semnala marea prostie apărută despre colocvii într-un ziar central la care țîn, de altfel, pentru că-l știu făcut de oameni deștepți.

Extraterestrii pe cale de dispariție

Să nu mai crezi în ET a devenit la fel de dureros ca a nu mai crede în Moș Crăciun. Aproape că nici nu mai contează dacă omuleții cei verzi (cine le-o fi stabilit paleta de culori?), cu ochi mari și cap alungit există sau nu. Important sînt poveștile. Poate și din acest motiv, la aniversarea a 60 de ani de la presupusa prăbușire a unei farfurii zburătoare în New Mexico, sînt așteptate peste 50.000 de persoane. Și asta în condițiile în care rapoarte ale serviciilor secrete britanice și franceze neagă destul de ferm existența OZN-urilor.

60 de ani de la episodul Roswell

În perioada 5-8 iulie, localitatea Roswell din New Mexico sărbătorește 60 de ani de la desfășurarea unuia dintre cele mai cunoscute și controversate evenimente de natură OZN din lume. Este vorba de presupusa prăbușire a unei farfurii zburătoare în apropierea localității, descrisă de armată ca fiind „recuperarea unui balon meteorologic strict secret”.

Adică exact ceea ce nu vor înghiți niciodată participanții de la Festivalul OZN de la sfîrșitul acestei săptămîni. În

aceste patru zile, fanii farfuriilor zburătoare vor vizita case „bîntuite de extraterestri”, vor zbura cu baloane sub forma capului lui ET și vor participa la o paradă, bineînțeles, extraterestră. Localnicii se așteaptă însă ca cel mai mare succes să îl aibă turul ghidat al „locului prăbușirii”, organizat din oră în oră. Rapoartele oficiale li se va răspunde cu numeroase conferințe ale oamenilor mai mult sau mai puțin de știință și cu mărturisiri din ultimele clipe de viață ale unui soldat american care ar fi fost martor la depistarea rămășițelor farfuriei și a cadavrelor extraterestre.

COOLTURISME

Mădălina COCEA

Armata britanică nu a văzut OZN-uri

La fel de descurajator arată însă și un raport al serviciilor secrete britanice, pînă nu demult clasat „strict secret”. Raportul de 400 de pagini aparținînd Ministerului Apărării din Marea Britanie a fost făcut public anul trecut și neagă ferm orice incidente de natură extraterestră. „Nu există nici o dovadă care să sugereze că fenomenele observate sînt ostile sau sub controlul vreunor forțe, altele decît cele ale naturii”, precizează documentul realizat în anul 2000, citat de BBC.

Materialul oferă și explicații de ordin științific pentru evenimentele care au fost interpretate ca fiind de natură extraterestră. Așa-numitele „întîlniri de gradul trei” sînt puse pe seama efectelor unor cîmpuri de plasmă asupra creierului uman. Diverse manifestări ale vremii, fenomene fizice, electrice și magnetice din diverse straturi ale atmosferei, efecte ale meteoritilor – acestea ar fi, potrivit armatei britanice, adevăratele explicații ale așeziselor experiențe extraterestre. Potrivit oficialilor englezi din Ministerul Apărării, concluziile raportului au fost destul de drastice înct guvernul să nu mai întreprindă nici o cercetare serioasă privind fenomenele OZN în viitorul apropiat.

Nici francezii nu îi pregătesc o căsă primitoare lui ET. Spre mulțumirea scepticilor, Centrul Național al Studiilor Spațiale din Franța a publicat pe Internet peste 100.000 de mărturii, fotografii, filme și înregistrări audio din arhivele OZN.

Deși conțin declarații interesante, reprezentanții centrului susțin că nici unul din cele peste 1.600 de cazuri nu prezintă dovezi clare privind vizite extraterestre. Există însă multe cazuri care rămîn însoțite de semne de întrebare, cum este cel al încreșării unui zbor Air France cu un disc de culoare roșcată, de dimensiuni foarte mari și formă variabilă, confirmat atît de mărturiea unor membri ai echipajului, cît și de radar.

Astfel de cazuri îi entuziasmează în continuare pe prietenii lui ET. Cînd vor veni navele extraterestre pe pămînt îi veți identifica ușor – ei vor purta pancartele cu „Welcome”.

VOI N-AȚI ÎNTREBAT fără zahăr VĂ RĂSPUNDE » NOCTURNĂ

Hei, ce faci? Dă și tu o țigară. De unde vii? Ai auzit de măcel? A fost măcel sus. Ieri seară. Ne-au terminat, ce mai. Au murit aproape toți. Mamă-Doamne, cum a fost. Femeile și copiii mai ales. N-am mai văzut așa ceva de la masacrul din Masa. Oribil. Au dat cu gaze toxice. Fugeau toți care încotro, dar... Erau înfecți oricum,

au murit în chinuri groaznice. Gazul se lichefia și îi acoperea în întregime, nu mai puteau respira, se învîrteau în cerc. Înfiorător. Am văzut totul. Adică, eram departe, la Soll, lingă Ar'Gaz, nu vedeam tabăra, da-i azeam țîpînd. Mamă-Doamne, cum țîpau. Teribil. Ce bine că n-avem suflete, aș fi înnebunit de durere. N-aș fi rezistat. Uneori mă bucur așa de tare că n-avem suflete. Cîteodată îmi pare rău, mă gîndesc

cum ar fi fost să-mi cunosc mama... Da-mi trece repede. Nu pot să înțeleg totuși cum ne-au găsit. Tabăra era pusă la înălțime. Nu credeam că pot ajunge pînă acolo sus. De fapt, umblă zvonul că cîcă am fi fost dați de gol. Un culegător s-a aventurat în cîmp deschis la no-ua plantație de la Mucegay n'Colt, și se pare că a fost văzut. Astfel și-au dat seama că sîntem aproape. Altfel nu văd cum. Oricum, se investighează.

Adevărul e că eram și mulți adunați acolo, la tabăra de pe Dull Up. Și clar nu era o zonă sigură, orice ai zice. În cîmp deschis? Evident că ne-au avut imediat. Cu spray toxic? Cum naiba să rezisti! Majoritatea s-au ascuns în crevasa dintre Dull Up și perete, iar lichidul a curs toxic peste ei. Sub Fatta deMasa eram ascunși în galerii și ne-au zdrobit cu propriul nostru oraș. Ne-au prăbușit acoperișul orașului în cap. Și

ce oraș. Ce civilizație. N-ai văzut. Ai auzit că ai noștri vor să facă un oraș nou? Deocamdată cîcă au o tabără secretă despre care nu știe nimeni, pentru că e foarte riscant, mai ales acum, după grozăvie. Oamenii sînt foarte precauți. Și gîndacii sînt proști. Nu se știe ce dăbuc se mai aventurează fără să dea raportul și e prins. Am înțeles că în fiecare zi mor cîte doi. E și seceta asta acum. Aici la Ghi-vetta se mîncă foarte bine,

dar e riscant. Nici nu știi cînd se aprinde lumina și încep cerurile să se miște. Apoi mai e și viitura, care te poate dezechilibra imediat. E greu, ce mai... Dă și tu o țigară, ce stai așa, zi și tu ceva. Hei, hei!... Ptiu! Băga-mi-aș pu-la, am crezut că ești gîndac. Uite cum vorbeam eu ca prostu' cu o coajă de sămîntă. Pe întunericu' ăsta. Bou mai sînt. Cit o mai fi pînă la dimineață?

Bobo

HTTP://WWW.SUPLIMENT.POLIROM.RO/BLOGS.ASPX

Bloguri pe hîrtie

http://www.supliment.polirom.ro/teo/

„JURNAL LDT” » LUCIAN DAN TEODOROVICI

Dă-i încolo

Abia astăzi netul pare să meargă bine, în sfîrșit. De dimineață, în două ore, adică, n-am avut nici o problemă. Dar, legat totuși de situația creată, despre alte ceva vreau să vorbesc. Despre nevoia de a recurge la amenințări. O necesitate atât de cretină, atât de românească, încît te umilește mai întîi pe tine și abia apoi pe celălalt.

A trebuit să scriu un mail nervos, în care am băgat cîteva sugestii despre Protecția Consumatorului, la care așa ceva cîci-niște pile. A trebuit să caut să aflu cine-i patronul firmei care-mi furnizează netul, să aflu cîte ceva despre el (în mod ciudat, același om a făcut afaceri, în urmă cu vreo 5 ani, cu un apropiat al meu) și să strecor, la telefon, cîteva șoaapte despre

o discuție a mea, directă, cu patronul. Pe care, firește, n-aș fi avut-o, dar m-am gîndit că dă bine.

Problema, iată, pare să se fi rezolvat azi. Dar eu rămîn cu umilința de a fi trebuit să mă dau rotund, să recurg la amenințări, deci la un anume tip de șantaj, ca să se sperie niște nenorociți și să-și facă treaba. Lucruri care numai normale nu-s. Iar cînd vorbesc, în clipele mele de restriște, despre o eventuală plecare din România, la asemenea chestii mă gîndesc: cum țara asta te obligă să ieși din firecul tău, din bunul tău simț pe care te chină să-l menții, doar în scopul obținerii unor victorii atât de patetice...

În astea aproape trei săptămîni cu net chinut sau mai bine zis aproape fără net, m-am gîndit la modelul american. Acolo, faptul că justiția a început să funcționeze a creat o societate. Și mi-am

propus, urmînd modelul, să string niște bani, oricît ar părea de jalnic, numai ca să deschid procese. Pe lucrurile astea mărunte. Pe încălcările astea de contracte care pot părea minore, peste care mai toți românii trec cu vederea după ce situația se rezolvă. Peste care și eu, azi, aș fi tentat să trec cu vederea, gîndindu-mă: am eu timp să ajung prin tribunale? Dă-i încolo.

„Dă-i încolo” e însă moto-ul nostru românesc, așa-mi pare. Cu variațiuni: de la blîndețea lui „Hai, treacă de la mine!”, pînă la ceva mai hotărîtul „Da' mai duca-se dreacu!”. Eu încep să-mi construiesc un vis, visul românesc. Să am chef, să am hotărîrea, să am timpul, să am banii să trec peste „Dă-i încolo” și să ajung la „Hai să ne batem”. Pentru că vorba „Deșteptul cedează” e altă absurditate creată de dulcele stil românesc.

http://www.supliment.polirom.ro/chitico/

„CHITICO” » RĂZVAN CHIRUȚĂ

Cu tirul prin București

Ieri, am contribuit un pic la imaginea României în lume și, totodată, m-am și plîmbat cu tirul, pentru prima dată în viața mea (ntre altele fie spus, unul din visurile mele din copilărie a fost să fiu șofer de tir – mi se pare gradul suprem pentru un conducător auto, un fel de comandant de cursă lungă pe uscat).

Șoferul – un ungar rătăcit în București, care trebuia să ajungă la un depozit Altex. Cum am fost singurul vorbitor de limba engleză pe care l-a găsit într-un colț de Drumul Taberei, m-a rugat să-i arăt cum trebuie să ajungă acolo. Pentru că era destul de complicat, nu puteam refuza, în spiritul prieteniei româno-ungare ce datează de veacuri.

Pe drum, singura teamă – de fapt, mai mult o tendință ascunsă a

mea către complicații în viață și aventură – m-am gîndit ce-ar fi dacă tipul transportă de fapt țigări de contrabandă sau droguri, și nu aparatură electrocasnică, poliția îl monitorizează de mult, încă de la graniță, și acum – cînd s-a întîlnit cu persoana de contact, adică eu – îl prinde în flagrant. M-am văzut întins pe jos, cu cătușele la mîni, apoi buimăcit să îmi declar vinovăția, apoi dus la secție, interogant, în incapacitate de a demonstra că sînt doar un cetățean onest al acestei țări, care s-a aflat într-un loc nepotrivit,

comunicate de presă, filmat de televiziune, leșin maică-mea, uimire prieteni, dat afară din serviciu, distrus reputație și apoi, după doi ani de procese îndelungate, timp în care am stat în arest preventiv, eliberat pentru că s-a dovedit că într-adevăr nu aveam nimic de-a face cu rețeaua.

Singura mea teamă nu s-a confirmat, așa că, după o oră de plîmbat cu tirul, l-am lăsat pe ungar la destinație. Omul mi-a mulțumit, dar – dacă era român, sigur ar fi făcut-o – nu m-a cînsit cu un gît de palincă.

Asta e, nici nu aveam nevoie. Bine că am mai cîștigat un străin care să spună că nu sîntem toți așa răi.

VERBA WOLAND

Ruxandra CESEREANU

Latunski-Morozov și dracii lui Bulgakov

La sfîrșitul anului 2006, unul din muzeele dedicate lui Mihail Afanasiievici Bulgakov, din Moscova, a fost vandalizat de către Alexander Morozov, unul dintre criticii radicali ai romanului Maestru și Margarita (un fel de personaj Latunski adaptat la postcomunismul rusesc), pe motiv că celebrul autor și capodopera sa ar fi sataniști! Acuza aceasta absurdă și, în același timp, dementă a fost adusă pentru prima dată în anii '60 ai secolului trecut (atunci cînd capodopera scriitorului rus a fost publicată pentru întîia dată în URSS) și de către Biserica Ortodoxă Rusă, geloasă pe succesul și impactul romanului. Biserica Ortodoxă Rusă susține nicidecum mai mult nici mai puțin că romanul Maestru și Margarita ar fi incarnat o evanghelie a lui Satan...

Vandalizatorul Morozov a fost, de altfel, cel care a dus o întreagă campanie împotriva ridicării unui monument închinat lui Bulgakov în Moscova! Iar felul în care a procedat la vandalizarea muzeului a fost relativ înrudit cu felul în care Margarita a distrus apartamentul criticului Latunski (pedepsindu-l astfel pe acesta pentru că a respins romanul Maestru și pentru că l-a demolat în presa comunistă, împiedicînd astfel publicarea lui). Ca și cum Morozov ar fi vrut să îl războvească pe Latunski pentru ceea ce Margarita făcuse cu apartamentul acestuia! *Afacerea Morozov este un fel de Afacerea Tanacu made in Russia*, dar, din fericiere, fără pierderi de vieți umane, chiar dacă, la alt nivel, de mentalitate, este mai gravă și chiar mai simbolică în gravitatea ei.

Una dintre acuzele aduse lui Iisus de către rabinii care nu voiau să îl accepte și îl considerau inamic al Legii lui Israel a fost acela că ar fi practicat magia. Și mai gravă a fost acuza că, scoțînd demonii din oamenii bolnavi la suflul și spiritul, Iisus ar fi fost în stare să comită toate acestea doar cu ajutorul Satanei. Or, Iisus, atunci cînd exorcizează, nu pactizează cu demonii, ci îi alungă admonestîndu-i și făcîndu-i să tacă, adică supunîndu-i, dar tocmai prin opoziție dură la acțiunea acestora. El îi supune ca un taumaturg, făcîndu-i pe foștii demonizați să își recupereze rațiunea și spiritul, tălmăduindu-i adică. El este un exorcist, dar unul care mizează exclusiv pe tăria cuvîntului său care este cuvîntul lui Dumnezeu.

Păstrînd proporțiile și cu altă miză, Bulgakov este și el un „taumaturg”, dar unul moral: Moscova sovietizată nu poate fi însănoșită decît prin imixtiunea diavolilor hitri și ludici care se îi pedepsească pe atei corupți (întrucît justiția omenească nu mai funcționează, ci a devenit mecanism totalitar). Iar Diavolul și suita sa devin catalizatorii credinței în Dumnezeu (pentru cei al căror creier nu a fost spălat în totalitate) doar efemer și cu efect punitiv imediat, astfel încît moscoviții să iasă din starea de lobotomizare și să re-învețe să se teamă de Dumnezeu. Cu siguranță indivizii precum Morozov, în 2006, sau clericii dogmatici ai Bisericii Ortodoxe Ruse de acum jumătate de veac nu au priceput acest lucru, probabil întrucît sînt/erau tocmai niște desăvîrșite cretiner spălate!

Suplimentul de CULTURĂ

Marcă înregistrată – Editura Polirom și „Ziarul de Iași”. Proiect realizat de Editura Polirom în colaborare cu „Ziarul de Iași” și „Gazeta de Sud”. Suplimentul se distribuie gratuit împreună cu „Gazeta de Sud”.

Adresă: Iași, B-dul Carol I, nr. 4, etaj 3, CP 266, tel. 0232/ 214.100, 0232/ 214.111, fax: 0232/ 214.111

Colegiul editorial: Cezar Avramescu, Emilia Chiscop, Florin Lăzărescu, Lucian Dan Teodorovici (senior editor)

Redactor-șef: George Onofrei

Redactor-șef adjuncț: Anca Baraboi

Secretar general de redacție: Florin Iorga

Rubrici permanente:

Adriana Babeți, Marius Babias, Bobi și Bobo (Fară zahăr), Emil Brumaru, Ruxandra Cesereanu, Mădălina Cocca, Daniel Cristea-Enache, Șerban Foartă, Radu Pavel Gheo, Casiana Ionită, Florin Lăzărescu, Doris Mironescu, Ana-Maria Onisei, Diana Soare, Lucian Dan Teodorovici, Luiza Vasiliu, Constantin Vică. Carte: Luminița Marcu, Doris Mironescu, C. Rogozanu, Bogdan-Alexandru Stănescu. Muzică: Victor Eskenasy,

Dumitru Ungureanu, Răzvan Tuța. Film: Iulia Blaga. Teatru: Mihaela Michailov. Arte vizuale: Matei Bejenaru. Carticatură: Lucian Amari (Jup). Grafică: Ion Barbu. TV: Alex Savitescu.

Ediția de Oltenia: Nicolae Coandă, Cornel Mihai Ungureanu

Publicitate: Florin Antonie, tel. 0251/ 413100

Distribuție: S.C. Media Sud Management S.A. Craiova, tel. 0251/ 412146

„Suplimentul de cultură” este înscris în Catalogul presei interne la poziția 2378. Pentru abonamente vă puteți adresa oricărui Agențiu Roldip din țară sau oricărui oficiu poștal. Citoritori din străinătate se pot abona la adresa: export@roldip.ro.

Tarife de abonament: 18 lei (180.000) pentru 3 luni; 36 lei (360.000) pentru 6 luni; 69 lei (690.000) pentru 12 luni

Tipar: Tipografia de Sud

Responsabilitatea juridică pentru conținutul articolelor îi aparține autorului. „Suplimentul de cultură” utilizează fluxurile de știri Newsin. Manuscrisele primite la redacție nu se înapoiază

ENȚICLOPEDIA
ENCARTA

Luiza VASILIU

Dinți

Dinți albi, spartți, galbeni, lipsă, falși, dinți pe care cineva vrea să și-i scoată sau care cad pur și simplu, dinți pe care îi visezi horror sau, uneori, doar dinți. Ei rămân după ce am dispărut complet de pe pământ, ei sînt resturile aproape neglijabile ale istoriei noastre. Și tot ei apar, din cînd în cînd, în formidabilul roman de debut al lui Zadie Smith (*White Teeth*), în fizionomia vreunui personaj, în vorbele altuia sau în legenda unei familii. În chip ciudat, dinții pot primi în roman o importanță capitală, exact cînd nu te aștepti (de exemplu, Irie vrea să obțină de la mama ei permisiunea de a pleca un an în Jamaica și, pentru că știe că noaptea mama vorbește ciudat, peltic, își imaginează că atunci e mai vulnerabilă, poate chiar puțin debeilă; așa că intră în dormitorul părinților, începe să turuie de ce vrea în Jamaica, pînă cînd răstoarnă un pahar cu apă de pe noptieră și o proteză dentară o mușcă de picior: mama ei avea dinți falși! – dezvăluire care pentru Irie face parte dintr-un lung șir de ipocrizii ale familiei sale; dacă ar fi să mă întorc pe la începuturile romanului, la dinții Clarei, mama lui Irie, ar trebui să vi-l povestesc pe tot, ceea ce e absolut imposibil). *Dinți albi* este un roman despre imigranți, despre Londra cea multicoloră și neliniștitoare. Însă, în același timp, e o carte despre relația noastră intimă cu istoria, fie că e vorba de cea familială, pe care o putem cuprinde în arborele genealogic, fie că e istoria cu I mare, a datelor și a evenimentelor importante pentru umanitate. În ochii celei din urmă, nu contăm, de obicei, aproape deloc. Așa că, folosind un mecanism compensatoriu, unii dintre noi scormonesc printre strămoși și găsec vreu stră-străbunic care să fi fost la originea glorioasă a nu știu cărei revoluții eșuate. Ascendența fiecăruia poate fi pompată cu onorabilitate, pentru ca ea să se reverse și asupra noastră. Însă toate acestea nu au de fapt nici un sens, pentru că „nu a existat și nu va exista nici o durată”, caracteristica principală a imigranților (dincolo de cea a mobilității spațiale nelimitate) fiind aceea că „ei nu pot scăpa de istoria lor, așa cum nici noi nu putem scăpa de umbra noastră”. Zadie Smith își conduce nebănuit raționamentul pînă la finalul surprinzător al celor peste 500 de pagini, lăsîndu-și cititorii imobil și perplecși în mijlocul istoriei lor.

Roman dintr-o mansardă

Am plecat la Paris cu Enrique Vila-Matas în bagaje (și stau la etajul 6, nu într-o mansardă), ca să o găsec pe Sonia Orwell (nevasta lui George) măturînd scara locuinței lui Marguerite Duras și vorbind despre confortul lui „acasă”. Una dintre imaginile-literatură dintr-o casă de boemă pariziană unde se făcea... literatură și unde proprietara vorbea o misterioasă și ininteligibilă franceză superioară, adăpostindu-i, fascinandu-i, îndrumîndu-i etc. pe toți cei veniți aici în căutarea stilului pierdut.

de Ana-Maria Onisei

Din boema pariziană a anilor '70 a gustat și spaniolul, care, insolent, iubea Parisul fiindcă nu era Barcelona lui Gaudí, ci „sărbătoarea” lui Hemingway. Din boema pariziană au gustat, după cum știți, și mulți alții și, de aceea, cartea *Parisul nu are sfîrșit* (Editura Rao, 2006, traducere din limba spaniolă, prefată și note de Ileana Scipione) e o „cronică” interminabilă a vieții trăite ca și în literatură. Livrescă, e totuși elitistă doar pe jumătate, restul – din fericire, suficient de „frivol” – fiind autoironic scriitoricească din cea mai fină, căreia nu-i poți rezista. Vila-Matas nu e omul de carton, nici intelectualul șablon, spilcuit, grav și „perfect”, deși vrea să pară (și chiar este) unul „profund, pe o terasă de cafenea pariziană”, fumînd pipă cu imaginea lui Sartre în mînte.

Lista celor 13 porunci

„Eu, doamnelor și domnilor, eram o o-roare ambulată”. Și cine ar putea să-și înfrîneze reacțiile provocate de o autocaracterizare atît de delicioasă? Citește „blestemati” poezi francezi și lasă pipa în scrumieră (deși „uneori, nici nu era aprinsă”) și-și scoate ochelarii cu care „în aparență citeam”, alegîndu-i pe ceilalți, identici cu primii, cu care „nici atît nu puteam citi”. Acesta e Enrique Vila-Matas, auto-

biografic, în Parisul fără de sfîrșit, pasiunatul de Borges și cel care, înainte de a scrie primul roman și de a se lămuri ce e cu *efectul textual*, primește lista celor „13 porunci” ale lui Marguerite Duras pe care o talmăcește, apoi, cu sfințenie. „1. Probleme de structură; 2. Unitate și armonie; 3. Subiect și istorie; 4. Factorul timp; 5. Efecte textuale; 6. Verosimilitate; 7. Tehnică narativă; 8. Personaje; 9. Dialog; 10. Scenariu; 11. Stil; 12. Experiență; 13. Registru lingvistic”...

Cartea ascunde însă multe alte istorii și gânduri fascinante și n-ar trebui ratată, cel puțin de dragul densității ideilor și poveștilor cu „vedete culturale”. Iată ce spune Vila-Matas despre Duras, un fragment poate mai puțin semnificativ decît altele, dar care mi-a amintit de o discuție trzie cu colega de pagină Luiza Vasiliu. „Cu literatura lui Marguerite Duras nu există jumătăți de măsură. Ori o iubești entuziasmat, ori o detești profund”. Nu vă voi spune care e „alegera” Luizei, dar vă spun să luați cartea lui Vila-Matas, care *trebuie* discutată și „disputată”.

» „Ai venit la Paris ca să-ți făurești propriul stil, nu-i așa?, m-a întrebat într-o zi Marguerite Duras, cu premeditarea și în gravul ei spirit nocturn. La început, am preferat să cred că n-aurisem bine, că vorbise în franceza ei superioară și că în realitate spusese altceva. Dar nu, spusese chiar așa. A repetat și am văzut că înțelesesem bine. Mi-am amintit că *stilul* făcea parte din lista ei de instrucțiuni.” – Enrique Vila-Matas, *Parisul nu are sfîrșit*

Cea mai frumoasă zi

Dudu – cu un cercel în nas și alți doi în urechea stîngă, ras în cap, în bermude și în șlapi, îmbrăcat într-un tricou zoisos cu Sex Pistols – părea că nu vrea să ia parte la discuția noastră de rahat. Privea plictisit într-o parte, ca și cum căuta un loc spre care să scuipе. Și brusc s-a răzgîndit, m-a întrerupt, s-a întors cu fața către noi și a scuipat povestea asta:

„Băi, să-mi frig una dacă vă mint... Eram la bunică-mea, la țară. De vreo săptămînă îl pîndeam de după o tufă de măceș pe unu’, Cornel, să-l prind singur, fără frate-su, și să-i sparg fața. Nici nu mai

știu ce-mi făcuse... Și, după calculele mele, aveam toate șansele să-l sparg pe Cornel de unu’ singur. Și, iată-l, a-pare bovanul, pedalînd șmechereste pe bicicletă, fără să se țină de coarne, cu mîinile întinse așa... – aici ne-a arătat cum își ținea Cornel brațele desprinse de corp –... ca o pasăre în zbor... Și, deodată, mi-am schimbat planul de bătaie. Aveam lîngă mine un băț de rezervă, în caz că nu fac față cu pumnii. L-am apucat frumos de un capăt, am ieșit repede de după tufa de măceș, chiar în clipa în care Cornel zbura prin dreptul ei, și i l-am băgat între

spîțele de la roata din față. Bovanul și-a continuat zborul lin, fără bicicletă, care a înțepenit și a căzut lîngă picioarele mele. Cornel încă mai plutea... Din păcate, chit că a dat din brațe foarte repede, să-mi frig una, a făcut crater la impactul cu solul. Au trecut vreo cîteva minute pînă să se liniștească norul de praț pe care îl ridicase de la pămînt. Cînd s-a liniștit, am văzut vreo doi metri de urmă de frînă, apoi pe el, lat, întins pe burtă, arătînd ca un desen din alea pe care le fac polițiștii pentru a marca locul crimei... Ce să-l mai bat? Mi s-a făcut milă. L-am

TRIMISUL NOSTRU SPECIAL

Florin LĂZĂRESCU

dus bicicleta, l-am ajutat să se ridice și i-am dat de înțeles că asta a fost tot: Marș acasă!... Pînă spre seară, am stat ascuns într-o livadă. Am dormit o vreme pe iarbă. M-am trezit și am prins un bondar. Cred că răcisem. Îmi curgeau muci. Mi i-am șters cu dosul palmei. Apoi l-am văzut pe fratele lui Cornel, călare, plecînd să-și lase calul la păscut. Am stat trînit la pămînt, nemișcat, ascultînd zumzetul bondarului închis în căsușul palmei. M-am jucat cu el. L-am băgat în sin,

am rupt o ață de la tricou și am legat-o de un pai. Am scos bondarul, i-am înfipt paiul în cur și i-am dat drumul, ținînd strîns de capătul aței. Întîi bondarul a căzut în iarbă. Credeam că a murit. Dar nu. Și-a desprins aripile, pornind într-un zbor la mică înălțime, îngreunat de paiul din cur. M-am ridicat și eu, mi-am șters din nou mucii cu dosul palmei și am luat-o după bondar, strunindu-l de ață... Să-mi frig una dacă aia nu a fost cea mai frumoasă zi din viața mea.”

ISSN 1584-8272

9 771 584 827 000 (60) 135